

Fly me to the moon – het nieuwe Versneld Regime Octrooizaken

Alexander Tsoutsanis*

Inleiding

1. Op 1 december 2023 vond het jaarlijkse EPLAW-congres plaats. Onderdeel daarvan was een panel sessie over zogenaamde ‘*case-management practices*’. Dat is deftig juristenjargon voor hoe een rechtbank met een rechtszaak omspringt en justitieel dienstwerk verricht. Aan bod kwamen het Verenigd Koninkrijk, Zwitserland, Zweden en het UPC. ‘*Case-management*’ gaat over de grote en kleine dingen van hoe een rechterlijke instantie geschillenbeslechting handen en voeten geeft. Van al dan niet gespecialiseerde rechters tot een rapporteur of griffier die de zaak in goede banen leidt. En van hoelang een procedure duurt tot hoe vaak partijen schriftelijk of mondeling argumenten kunnen uitwisselen. Juist nu octrooizaken gaan over technologie en uitvindingen, kunnen dat soort zaken best ingewikkeld zijn en komt daar het nodige bij kijken. Octrooizaken hebben vaak een eigen dynamiek. Dat landen daar dan specifieke voorschriften voor ontwikkelen, verwondert dan ook niet.

2. Nederland kwam in bovengenoemd panel niet aan de orde. Dat is jammer, omdat juist op dit vlak in Nederland recent diverse wijzigingen hebben plaatsgevonden: vorig jaar traden de nieuwe regels voor het ‘Versneld Regime Octrooizaken’ (VRO) in werking. Die regeling is vastgesteld door de rechtbank Den Haag, die in Nederland exclusieve bevoegdheid heeft om octrooizaken te behandelen.¹ Dit artikel gaat in op de belangrijkste wijzigingen van het nieuwe VRO-regime, waaronder de beperking van de omvang van processtukken, een schriftelijk pleidooi als eerste termijn en de regeling van hulpverzoeken.

Aanleiding

3. De regels voor het VRO-regime waren voor het laatst herzien in 2010. Aanleiding voor de herziening waren enerzijds wensen tot actualisering en anderzijds doelmatigheidsoverwegingen. Sinds 2010 is er het een en ander veranderd. In de eerste helft van de '10s slaagde de Nederlandse octrooirechtspraak er in zijn positie in de kopgroep van – zoals dat parmantig heet – ‘*top tier patent venues*’ te behouden. Die kopgroep van veelvuldig aangezochte octrooilanden bestaat o.a. uit grootmachten als het Verenigd Koninkrijk en Duitsland.

Dat technologiegeschillen daar worden uitgevochten heeft alles te maken met de omvang van die markteconomieën. Dat Nederland ook in dat rijtje wordt genoemd, is een treffend voorbeeld van waar een klein land groot in kan zijn. Redengevend voor rechtzoekenden om ook in Nederland een octrooizaak te starten waren o.a. de mogelijkheid om volgens een vast tijdspad, van een gespecialiseerde en gerespecteerde rechter, een goed onderbouwd bodemvonnissen te krijgen voor relatief geringe kosten. Het was dát waar het Nederlandse VRO-regime geruime tijd in voorzag.

4. Er waren ook andere redenen voor de aanwas en toestroom van octrooizaken in Nederland. Sinds de jaren '90 had Nederland al naam gemaakt met grensoverschrijdende inbreukverboden in kort geding.² Zoals bekend dient een kort geding, op straffe van verval daarvan, tijdig te worden opgevolgd door een hoofdzaak. Sinds 1993 stond dat ook in het TRIPs-verdrag te lezen.³ Een andere factor was dat er in 2004 een EU-richtlijn was die specifiek voor IE-zaken voorzorg in een proceskostenveroordeling. Hoewel Nederland nadien wel indicietarieven voor andere typen IE-geschillen introduceerde, bleef dat voor octrooizaken uit. Pas in 2020 werden ook in octrooizaken indicietarieven geïntroduceerd, met maximering van de proceskosten.

5. Het is mede door die goede reputatie van Nederland als ‘octrooiland’ dat de doorlooptijden sinds ± 2015 bij de octrooirechtbank in Den Haag opliepen. Naast slachtoffer van eigen succes zijn er ook andere factoren waardoor niet tijdig vonnis kon worden gewezen. Voor een genuanceerde blik daarop kan worden verwezen naar het interview van De Heij dat eerder in dit blad verscheen.⁴ Daaruit kan ook worden opgemaakt dat al in 2017 na zitting lang moest worden gewacht op vonnis. Ook nadien waren de doorlooptijden stevig. Hoewel doorgaans in VRO-zaken wel binnen 12 maanden na dagvaarding een zitting kon worden gelast, zat het euvel erin dat vervolgens pas na nog eens 12 tot 18 maanden vonnis werd gewezen. Geregeld nam de eerste instantie daarbij twee tot tweeëneenhalf jaar in beslag. Als je dan weet dat octrooirechten in tijdsduur beperkt zijn en na twintig jaar expireren, komt het in het Unierecht verankerde beginsel van effectieve rechtsbescherming snel op de tocht te staan.⁵ Het is

* Mr. dr. A. Tsoutsanis is advocaat te Amsterdam en redacteur van dit blad. De auteur is dankbaar voor de diverse opmerkingen van vakgenoten bij eerdere concepten van dit artikel, in het bijzonder van prof. mr. D.W.F. Verkade.

1 Te raadplegen op: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Over-de-rechtbank/Rechtsgebieden-en-teams/Paginas/Procesreglement-voor-versnelde-bodemprocedure-in-octrooizaken.aspx>.

2 Prof. mr. J.J. Brinkhof, rechter bij de rechtbank resp. het gerechtshof Den Haag en professor in Utrecht heeft daarbij een grote rol gespeeld. Niet alleen qua rechtsvinding, maar ook om de rechtspraak als resultante van die rechtsvinding in internationaal verband onder de aandacht te brengen via het CIER.

3 Art. 50-6 TRIPs.

4 A. Tsoutsanis & D.F. de Lange, ‘Interview mr. Paul de Heij’, *BIE* 2017-2, p. 50.

5 Art. 17(2), 47 Handvest; Art. 3(1) en (2) Hrl.

tegen mede die achtergrond dat de in het nieuwe VRO-reglement genoemde doelmatigheidsoverwegingen kunnen worden verklaard.

Plan van behandeling

6. Hierna ga ik nader op dit nieuwe procesreglement in. Dat doe ik aan de hand van vijf vragen. De eerste vraag is op welke rechtsgrondslag een dergelijk procesreglement is gestoeld. De tweede vraag is aan welke basisbeginselen een dergelijk reglement moet voldoen. Ten derde rijst de vraag hoe de door het nieuwe procesreglement beoogde VRO-procedure in het algemeen in zijn werk gaat. De vierde vraag is wat de belangrijkste wijzigingen zijn ten opzichte van het oude procesreglement. De vijfde vraag is of er nog bepaalde punten vatbaar zijn voor verbetering.

I. Basis: rechtsgrondslag?

7. De voorvraag is op welke juridische basis een rechtbank, zoals hier de (octrooikamer van de) rechtbank Den Haag, eigen procedurevoorschriften mag stellen. Een specifieke grondslag daarvoor laat zich niet vinden in de bestaande octrooi- of IE-wetgeving, en ook niet in de specifieke titel over de rechtspleging in IE-zaken in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.⁶

8. Ook het nieuwe VRO-reglement zelf maakt daar weinig woorden aan vuil. Die vraag naar de (meer of minder houdbare) juridische grondslag van procesreglementen heeft evenwel recent in de actualiteit gestaan. Mede ook in IE-verband. Zo heeft de balie in 2020-2021 serieuze vraagtekens geplaatst bij de wetmatigheid van procesreglementen. Aanleiding daarvoor was de introductie van een maximumomvang van processtukken in hoger beroep in het Landelijk Procesreglement. Die vraagtekens waren dusdanig dat daarvoor een rechtsoordeel van de Hoge Raad noodzakelijk was. Dat gebeurde in de zaak *Advocaten v. Staat*.⁷ Daarbij kwam ook de voorvraag aan bod welk orgaan bevoegd is procesreglementen vast te stellen.

9. A-G De Bock meende o.a. dat rechters weliswaar beleidsruimte toekomt bij de afhandeling van geschillen, en dat dit beleid alsdan kan worden neergelegd in een procesreglement, maar dat bij bepalingen die wezenlijk ingrijpen in de rechten van partijen, dit wel dient te berusten op een wettelijke grondslag.⁸

10. De Hoge Raad kwam in *Advocaten v. Staat* tot de conclusie dat “de wet niet uitdrukkelijk voorziet in de vaststelling van procesreglementen en wijst dan ook geen instantie aan die bevoegd is procesreglementen vast te stellen (r.o. 3.1.3).” Dat is een tamelijk onthutsende conclusie. Daarmee zou de circa twintig jaar bestaande praktijk van (landelijke) procesreglementen in één klap iedere rechtsgrondslag ontberen met alle (onwelkome) consequenties van dien.⁹

11. De Hoge Raad zocht en vond die wettelijke grondslag daarom langs andere weg: in de Wet op de Rechterlijke Organisatie. Alsdan stelt de Hoge Raad zich voor de vraag of hetzij het gerechtshof (art. 23 RO), hetzij de gerechtshof (art. 22 RO) bevoegdheid

heeft voor het vaststellen van procesreglementen. Kort gezegd, meent de Hoge Raad dat de bevoegdheid daarvoor berust bij de gerechtshofvergadering(en) (r.o. 3.1.3):

“(…) Omdat procesreglementen beogen om, als recht in de zin van art. 79 RO, de rechter op grond van algemene beginselen van behoorlijke rechtspleging te binden binnen de ruimte die procesrechtelijke normen en regels aan de rechter laten, kunnen procesreglementen niet worden vastgesteld door een instantie die niet de bevoegdheid heeft rechters in die zin te binden. De wet, in het bijzonder art. 23 RO, biedt geen grondslag voor het vaststellen van procesreglementen door het gerechtshof. Art. 23 lid 3 RO geeft het bestuur slechts de bevoegdheid overleg te voeren met de gerechtshofvergadering of een afvaardiging daarvan, gericht op de bevordering van uniforme rechtstoepassing. Rechters kunnen, door middel van procesreglementen, wel zichzelf binden. Omdat een procesreglement een vorm van zelfbinding door rechters is, zijn de gerechtshofvergaderingen als bedoeld in art. 22 RO bevoegd procesreglementen vast te stellen, ook al noemt art. 28 RO deze bevoegdheid niet. De landelijke gelding van een procesreglement kan worden bereikt door vaststelling van dezelfde tekst door alle gerechtshofvergaderingen van de rechtbanken dan wel de gerechtshoven.”

De formulering van deze rechtsoverweging laat zien dat van een stevige wettelijke basis geen sprake is. Al is het maar omdat de Hoge Raad een gremium een bevoegdheid toedicht, waarvan het erkent dat de wet het enerzijds zelf niet geeft en anderzijds juist daarvan afwijkt: de verwijzing naar art. 28 RO geeft uitdrukkelijk aan dat de gerechtshofvergadering slechts een adviserende taak heeft, en wel uitsluitend om het gerechtshof te adviseren om de ‘juridische kwaliteit en de uniforme rechtstoepassing te bevorderen.’ Die serieuze twijfel klinkt ook door in bijv. de recente *NJ*-noot van Snijders (*NJ* 2024/71, par. 2c):

“De wettelijke grondslag van deze vaststellingsbevoegdheid is flinterdun. Art. 28 RO geeft de gerechtshofvergadering alleen de bevoegdheid het bestuur van haar gerecht te ‘adviseren’ over zijn taak om de juridische kwaliteit en de uniforme rechtstoepassing te bevorderen.”

12. De specifieke vraagstelling in het arrest *Advocaten v. Staat* (kort gezegd: is de rechter bevoegd) stond kennelijk bij de Hoge Raad in de weg om de rechtsgrondslag voor procesreglementen meer fundamenteel te beschouwen, met meer aandacht voor het wettelijk systeem. Ons Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bevat namelijk een uitdrukkelijk wettelijke grondslag voor het vaststellen van procesreglementen. Art. 35 Rv bepaalt dat bij *algemene maatregel van bestuur* nadere regels kunnen worden gesteld voor termijnen resp. uitstel daartoe (lid 1) alsmede voor het verloop van de procedure, de opmaak en inrichting van stukken en ook andere regels ter

6 Boek III, titel 15, art. 1019 Rv e.v.

7 HR 3 juni 2022, ECLI:NL:HR:2022:824, *NJ* 2024/71, m.nt. HJS (*Advocaten/Staat*).

8 A-G De Bock, conclusie voor HR 3 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2021:1228, par. 5.51-52.

9 Ook Snijders steekt in zijn noot in *NJ* 2024/71 (par. 5a) niet onder stoelen of banken dat hier sprake is van een doelredenering: “De Hoge Raad kon, praktisch

beschouwd, gezien de ontstane appelpraktijk in samenhang met de beperkte rechterlijke capaciteit, eigenlijk niets anders beslissen dan hij gedaan heeft: de maximering van processtukken en de weigering ervan bij overschrijding van de limiet zuiveren en tegelijkertijd veiligheidskleppen inbouwen om ongelukken te voorkomen.”

bevordering van de eenheid van de wijze van rechtspleging bij de verschillende gerechten (lid 2). De onwelkome boodschap daarvan zou zijn dat dus niet de rechter maar de wetgever bij algemene maatregel van bestuur bevoegd is om dergelijke processuele regels uit te vaardigen. Die implicatie is ook kort door A-G De Bock onderkend, maar omdat de voorvraag in *Advocaten v. Staat* vooral was of de rechter (en dus niet: wie in het algemeen) bevoegd was dergelijke regels op te leggen, is daar verder door de Hoge Raad niet bij stil gestaan.¹⁰

13. Op de achtergrond zal hebben meegespeeld dat art. 35 Rv al sinds de invoering daarvan een slapend bestaan leidt en de wetgever tot op heden geen gebruik heeft gemaakt van haar bevoegdheid om via een algemene maatregel van bestuur nadere procedureregels uit te vaardigen. Dat heeft te maken met een samenloop van omstandigheden, waarbij de invoering van die bepaling aan het begin van deze eeuw samenviel met de werkzaamheden van het projectteam Versterking Rechterlijke Organisatie waarbij reeds gewerkt werd aan een uniform rolreglement. Nu die voorbereidingen reeds in gang waren gezet, heeft de wetgever de uitkomst daarvan willen afwachten en dus niet willen doorkruisen. Het is in dat licht dat de opmerking in de Memorie van Toelichting moet worden gezien dat het tot stand brengen van een landelijk procesreglement in de eerste plaats werd beschouwd als een verantwoordelijkheid voor de rechterlijke macht zelf en dat van de bevoegdheid van art. 35 Rv pas gebruik zou worden gemaakt indien dergelijke uniforme regels niet binnen een redelijke termijn op andere wijze tot stand komen.¹¹

14. Dat neemt niet weg dat uit dezelfde MvT ook volgt dat de wetgever met art. 35 Rv tot uitdrukking heeft willen brengen dat daarvoor ook de (materiële) wetgever uiteindelijk verantwoordelijkheid draagt.¹² Daar komt bij dat sinds die MvT uit 1999 er wel het een en ander in ons civiele procesrecht veranderd is. Dit juist ook voor wat betreft het IE-procesrecht dat daarna in hoog tempo door het Handvest (2000) is geconstitutionaliseerd en door de Handhavingsrichtlijn (2004) is geëuropeiseerd. Ik kom daar in de volgende paragraaf op terug. Dat verdient zorgvuldige weging. Dit ook omdat niet de rechter, maar de wetgever van een lidstaat gehouden is tot richtlijnconforme omzetting daarvan in nationale wetgeving. De wetgever kon in 1999 voorts ook niet vermoeden dat – buiten art. 35 Rv om – de wettelijke grondslag van die vaststellingsbevoegdheid – aldus Snijders in *NJ* – ‘flinterdun’ zou zijn. In plaats van te kiezen voor het geitenpaadje van art. 22 RO, had het meer voor de hand gelegen dat voor de vaststellingsbevoegdheid van procesreglementen was gekozen voor de koninklijke weg van art. 35 Rv.

15. In plaats van art. 35 Rv dat ‘top-down’ de mogelijkheid biedt voor procesreglementen op basis van een AMvB, vertrekt de Hoge Raad in *Advocaten v. Staat* dan vanuit de individuele rechter zelf – ‘bottom-up’ dus – en concludeert dan als volgt (r.o. 3.3.1):

“(…) De rechter kan (in iedere individuele zaak), door toepassing van de eisen van een goede procesorde, door het nemen van alle beslissingen die nodig zijn voor een goed verloop van de procedure (art. 19 lid 2 Rv) en uit hoofde van zijn taak te waken tegen onredelijke vertraging van de procedure (art. 20 lid 1 Rv), beperkingen stellen aan de omvang van processtukken. Een procesreglement strekt ertoe om, bij wijze van zelfregulering, de toepassing door de rechter van procesrechtelijke normen en regels te harmoniseren en te uniformeren, ter bevordering van een behoorlijke rechtspleging (…).”

Daarmee was het in die zaak voorliggende specifieke voorschrift van een maximumomvang aan processtukken in het landelijk procesreglement gered. Uit de specifieke context en redenering in het arrest volgt echter ook dat dit bepaald geen vrijbrief is voor procesreglementen in het algemeen. Uit eerdergenoemde verwijzing naar art. 28 j 23-3 RO volgt allereerst dat een dergelijk procesreglement gericht dient te zijn op, en dus beperkt is tot, het bevorderen van de ‘juridische kwaliteit en de uniforme rechtstoepassing.’ Ook de Hoge Raad benadrukt dat een procesreglement ertoe dient te strekken “om, bij wijze van zelfregulering, de toepassing door de rechter van procesrechtelijke normen en regels te harmoniseren en te uniformeren.” Ten tweede is van belang dat in de visie van A-G De Bock bij bepalingen die wezenlijk ingrijpen in de rechten van partijen, dit wél dient te berusten op een wettelijke grondslag.¹³

16. Als je dan kijkt naar het VRO-reglement, dan is wel duidelijk dat die casuspositie hemelsbreed verschilt van de zaak *Advocaten v. Staat*. De noodzaak van ‘uniforme rechtstoepassing’ laat zich wellicht wél voelen bij een – zoals in die zaak voorliggend – landelijk procesreglement, waar procedures van rechtbank tot rechtbank, van Groningen tot Maastricht, konden verschillen. Dat gevaar van verschillende behandeling van gelijke procedures doet zich evenwel doorgaans niet of minder voelen bij een reglement voor een rechtsgang bij één specifieke rechtbank, laat staan – zoals hier – op één specifiek rechtsgebied.

17. Het gaat bij het VRO-reglement voorts niet om het (zelf)reguleren van de individuele toepassing door een rechter van bestaande procesrechtelijke normen en regels. Het betreft hier een reglement dat een nieuwe, extra rechtsingang creëert. Een rechtsingang nog wel die een getrapte rechtsgang introduceert: om toegelaten te worden tot het VRO-regime en tot dagvaarding over te gaan, dient eerst een verzoekschrift te worden ingediend. Het is bij verzoekschrift dat verlot gevraagd en verleend wordt om conform het bij beschikking vastgelegde tijdpad tot dagvaarding over te gaan. Het is dit succesvol doorlopen van die verzoekschriftprocedure (lees: het aanvaarden van het tijdpad van de Rechtbank en de daarbij opgelegde restricties) dat de rechtzoekende toegang biedt tot de dagvaardingsprocedure. Dat het nadrukkelijk om twee separate procedures gaat volgt ook uit het VRO-reglement zelf, waarbij uitdrukkelijk een onderscheid wordt gemaakt tussen (de eisen aan) het verzoekschrift in de zin van art. 261 Rv en de dagvaarding in art. 111 Rv.¹⁴

10 A-G De Bock, conclusie voor HR 3 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2021:1228, par. 5.80: “Nu art. 35 Rv slechts de grondslag biedt voor het stellen van nadere regels bij algemene maatregel van bestuur, is direct duidelijk dat de bepaling niet de basis kan vormen voor een rechtserregeling (met welke inhoud dan ook) over de in de bepaling genoemde onderwerpen.”

11 *Kamerstukken II* 1999/00, 26 855, nr. 3 (MvT Herz. Burg. procesrecht), p. 114. 12 *Ibidem*.

13 A-G De Bock, conclusie voor HR 3 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2021:1228, par. 5.51-52.

14 Vergelijk 2.1 en 2.5(a) VRO-Reglement.

18. Het mag dan zo zijn dat een dergelijk VRO-verzoek bestaande praktijk is dat zonder al te veel problemen pleegt te worden toegewezen, maar dat laat onverlet dat het bepaald niet vanzelfsprekend is dat via de band van de Wet RO één gerechtshof van één rechtbank een aparte, getrapte rechtsingang voorschrijft, waarbij voor het inleiden van een dagvaardingsprocedure eerst een verzoekschrift-procedure dient te worden gevolgd. Dit eens te meer nu dit procedures betreft die de wetgever in ons Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering nadrukkelijk van elkaar heeft willen onderscheiden. Je kan je afvragen of daar dan niet een uitdrukkelijke wettelijke grondslag voor nodig is.

19. Dit eens te meer nu het VRO-reglement diverse bepalingen bevat die wezenlijk ingrijpen in de rechten van partijen. Anders dan (interne) zelfbinding van rechters, sorteert het VRO-reglement vooral (extern) effect jegens rechtzoekenden. Het VRO-regime biedt rechtzoekenden deels minder armslag dan in een gewone bodemprocedure. Zo geldt in VRO bijv. een maximumomvang van processtukken, een maximering van het aantal hulpverzoeken en een schriftelijke eerste termijn bij pleidooi. Waar een eiser wellicht kan worden tegengeworpen dat daar zelf voor gekozen is (en in plaats daarvan ook voor een gewone (sloeme) bodemprocedure kon, en kan, worden gekozen), doet dat aan het wezenlijk ingrijpen in de procesrechtelijke bevoegdheden van de gedaagde niet af. Zoals uit de conclusie van A-G De Bock volgt, is bij wezenlijk ingrijpen in de rechten van derden, een wettelijke grondslag vereist.¹⁵ Anders dan in de zaak *Advocaten v. Staat* waar het uitsluitend ging om de maximale omvang van processtukken, in hoger beroep, ben ik er niet van overtuigd dat via de band van art. 22 RO één gerechtshof bevoegdheid toekomt om op basis van art. 19 lid 2 (beslissingen t.b.v. goed verloop procedure) en art. 20 lid 1 Rv (waken tegen onredelijke vertraging) een VRO-reglement uit te vaardigen, dat een getrapte rechtsingang voorschrijft, met allerlei (soms: arbitraire) specifieke voorschriften, die wezenlijk ingrijpen in de rechten van rechtzoekenden.

20. Dit ook nu het rechtsgevolg resp. de maatschappelijke impact daarvan niet tot het arrondissement van die gerechtshof beperkt is, maar zich juist in heel Nederland doet voelen. Art. 80 ROW geeft immers de rechtbank Den Haag exclusieve, en daarmee dus: landelijke, bevoegdheid voor octrooizaken. Dat raakt dus de innovatiebescherming in heel Nederland. De impact van een specifiek, op octrooigeschillen toegesneden, procesreglement is dus bepaald niet tot Den Haag beperkt. Zoals bekend is over het aantrekken en behoud van innovatieve industrie in Nederland veel te doen. De recente overheidsplannen rond ASML zijn daar een voorbeeld van.¹⁶ Naast subsidies e.d. voor het creëren van innovatie is ook de efficiënte bescherming daarvan relevant. Niet alleen ten gunste van octrooihouders, maar ook – evenwichtig als ons rechtsbestel is – ten bate van derden, die (op meer of minder juiste gronden) van inbreuk beticht worden. Ook internationaal heeft Nederland als octrooiland een naam hoog te houden als aantrekkelijk forum voor internationale octrooigeschillen. Dat draagt bij aan de Nederlandse economie en levert serieuze werkgelegenheid op.¹⁷ Wat je dan als

octrooiland moet zien te vermijden is dat een procesreglement aan rechtzoekenden onbedoeld barrières opwerpt of zich van rechtzoekenden vervreemdt, met allerlei regeltjes of voorschriften die in het buitenland niet of nauwelijks gebruikelijk zijn. Er spelen dus allerlei landelijke resp. internationale aspecten bij het vaststellen van een specifiek procesreglement voor octrooirechtelijke technologiegeschillen. Dat verdient allemaal zorgvuldige weging, zorgvuldiger dan zich mogelijk in een enkele gerechtshof van één rechtbank laat overzien en vaststellen.¹⁸

21. Alsdan ligt het voor de hand om gebruik te maken van de bevoegdheid die de wetgever in art. 35 Rv biedt en bij algemene maatregel van bestuur een dergelijk procesreglement wordt uitgewerkt. Daarbij kan wellicht worden gedacht aan een nadere uitvoeringsregeling die aanhaakt bij de wetbepaling van art. 80 ROW. Die bepaling voorziet reeds in exclusieve competentie van de rechtbank Den Haag voor octrooigeschillen. In samenhang met art. 35 Rv biedt dit dan ook de mogelijkheid om alsdan de inrichting van dit specifiek voor octrooizaken geschreven procesregime te regelen. Een dergelijke route zou ook niet ten nadele, maar mogelijk ten voordele van de rechtbank kunnen strekken omdat alsdan uit centrale middelen, meer geld en mensen beschikbaar kunnen worden gesteld om een dergelijk versneld procesreglement voor technologiegeschillen tot een succes te maken en voor verhoopte versnelde afdoening zorg te dragen. Daar komt bij dat alsdan ook meer plaats kan worden ingeruimd voor een meer grondige consultatie en meer voldragen besluitvorming. Naast de ervaringen van de rechterlijke macht en advocatuur als ketenpartners is het minstens zo waardevol om meer oog, en vooral meer voeling, te krijgen met de noden van rechtzoekenden en gebruikers van het octrooisysteem zelf. Niet alleen uit de grootindustrie maar bijv. ook uit het midden- en kleinbedrijf. Dat die behoefte reëel is blijkt wel uit het voorstel voor een ‘Reglement MKB-regime in octrooizaken’ waar Maas eerder in dit blad aandacht voor heeft gevraagd.¹⁹

22. Tot slot noteer ik nog dat het goed gebruik is om procesreglementen in de Staatscourant te publiceren. En dat is ook begrijpelijk omdat dergelijke regelingen niet (alleen) intern effect sorteren binnen een rechtbank, maar natuurlijk ook een extern effect hebben op de (meer of mindere) procesrechtelijke bevoegdheden van rechtzoekenden. Diverse landelijke procesreglementen plegen in de Staatscourant te worden gepubliceerd. Waarom zou dat dan niet (dienen te) gebeuren voor het VRO-reglement waarbij één rechtbank landelijke competentie heeft voor alle octrooizaken die in dit land gevoerd worden? Indien – zoals hiervoor bepleit – wordt gekozen voor een AMVB zal publicatie alsdan plaats dienen te vinden in het Staatsblad.

II. Baseline: aan welke basisbeginselen van procesrecht dient (ieder procesreglement van) een IE-procedure te voldoen?

23. De tweede vraag is aan welke beginselen van procesrecht een IE-procedure dient te voldoen. Hoewel het procesrecht nog steeds overwegend een zaak van nationaal recht is, is dit steeds meer geëuropeiseerd. Sinds begin deze eeuw is er een Handvest van

¹⁵ A-G De Bock, conclusie voor HR 3 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2021:1228, par. 5.51-52.

¹⁶ Zie bijv. FD 26 maart 2024, ‘Kabinet grijpt naar Groeifonds voor pakket ASML’.

¹⁷ Met bijv. serieuze werkverschaffing aan bijv. octrooigemachtigden, advocaten en secretariële ondersteuning. Hoe belangrijk dat is blijkt wel uit het feit hoe hard andere landen succesvol hebben gelobbyd om in UPC verband een centrale divisie binnen te slepen.

¹⁸ De inspraak van bijv. een ketenpartner als de advocatuur is bij vaststelling door een gerechtshof beperkt. Het is veelzeggend dat in de zaak *Advocaten/*

Staat zowel door de adviescommissie burgerlijk procesrecht van de NOV als de adviescommissie intellectuele eigendom van de NOV *negatief* was geadviseerd over de invoering van de maximeringsregels, maar dit kennelijk toch is door doorgezet: zie A-G De Bock, conclusie voor HR 3 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2021:1228, par. 2.10. Van gelijkwaardige weging en besluitvorming lijkt dus niet noodzakelijkerwijs sprake te zijn. Ook bij de totstandkoming van het VRO-reglement kan je daar vraagtekens bij zetten.

¹⁹ W. Maas, ‘Hoog tijd voor een tweede IE-rechtbank’, *BIE* 2020-2, p. 42-43, par. 13-18.

fundamentele rechten en voor IE-rechten sinds 2004 ook nog eens de Handhavingsrichtlijn ('Hrl'). Uit beide regelingen laten zich diverse rechtsbeginselen van communautair IE-procesrecht afleiden. Ik heb eerder in ander verband in dit blad uiteengezet dat zich drie hoofdbeginselen laten onderscheiden: (a) het recht op een eerlijke behandeling, (b) het recht op een effectieve remedie en (c) het evenredigheidsbeginsel.²⁰

24. Ieder beginsel heeft in de Handhavingsrichtlijn nadere invulling gekregen en wordt ook doorlopend door het Hof van Justitie als onderdeel van het *acquis communautaire* van verdere inhoud voorzien. Ik noem hieronder enkele voorbeelden van verdere toepassing en verijning daarvan:

- a. *Het recht op een eerlijke behandeling* ('fair trial', art. 47 Handvest): dit algemene hoofdbeginsel omvat diverse waarborgen waaronder het beginsel van hoor en wederhoor, het beginsel van onpartijdigheid van de rechter, het beginsel van openbaarheid van rechtspraak, het recht op behandeling in twee instanties, het motiveringsbeginsel, de partijautonomie en het recht op juridische bijstand.²¹
- Inbedding: de Uniewetgever herhaalt in art. 3-1 Hrl het belang van een eerlijke en billijke behandeling.
 - Richtsnoer: hetzelfde artikel geeft dan nadere aanwijzingen waaraan een 'eerlijke' procedure dient te voldoen: maatregelen, procedures en rechtsmiddelen mogen niet onnodig ingewikkeld of kostbaar zijn en geen onredelijke termijnen of nodeloze vertragingen inhouden.
 - Toepassingsvoorbeeld: ten aanzien van de vergoeding van proceskosten heeft het HvJ EU bepaald dat een rechthebbende tenminste een substantieel deel van zijn kosten terug dient te krijgen, bij gebreke waarvan dit een schending zou opleveren van bovengenoemd voorschrift dat een procedure niet onnodig kostbaar mag zijn voor de in het gelijkgestelde partij (*United Video* r.o. 27).²²
- b. *Het recht op effectieve remedie* ('right to effective remedy' – art. 47 Handvest): dezelfde bepaling uit het Handvest noemt ook het belang van een effectieve remedie. Juist nu een IE-recht de rechthebbende bij uitsluiting het recht geeft om het gebruik daarvan door anderen te verbieden dan wel (vaak: tegen vergoeding) toe te staan, ontleent een IE-recht mede zijn waarde aan de mogelijkheid dat exclusieve recht jegens anderen effectief in te roepen.
- Inbedding: dit recht op een effectieve remedie uit het Handvest staat niet op zichzelf, maar wordt in IE-zaken nadrukkelijk in verband gebracht met het in art. 17-2 genoemde (grond)recht dat intellectueel eigendom beschermd dient te worden.²³

Het belang daarvan wordt ook in de Handhavingsrichtlijn benadrukt, in bijv. considerans 3.²⁴

- Richtsnoer: het belang van effectieve remedie heeft nadere invulling in art. 3-2 Hrl: maatregelen, procedures en rechtsmiddelen moeten doeltreffend, evenredig en afschrikkend zijn.
 - Toepassingsvoorbeeld: een voorbeeld uit de HvJ EU rechtspraak is dat maatregelen niet alleen dienen bij te dragen aan het beëindigen maar ook aan het voorkomen en verhelpen van verdere inbreuken (*L'Oréal/ebay*, r.o. 144; *Mylan/Gilead*, r.o. 33).²⁵
- c. *Het evenredigheidsbeginsel* ('principle of proportionality' – art. 52 Handvest): omdat bescherming van het ene fundamentele recht een beperking van een ander recht kan inhouden, is bovengenoemd recht op een effectieve remedie niet onbegrensd en dient dit van geval tot geval te worden afgewogen, met inachtneming van de noodzaak daarvan.
- Inbedding: dit proportionaliteitsbeginsel komt ook terug in art. 3-2 Hrl.
 - Richtsnoer: considerans 17 van de Handhavingsrichtlijn benadrukt daarbij dat maatregelen, procedures en rechtsmiddelen in elk afzonderlijk geval zodanig moeten worden vastgesteld dat naar behoren rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van dat geval, waaronder de specifieke kenmerken van elk IE-recht en in voorkomend geval de (on)opzettelijke aard van de inbreuk.
 - Toepassingsvoorbeeld: een voorbeeld deed zich al in IE-zaken voor in 2008 in *Promusicae*, waarbij een informatieverzoek om de identiteit van een inbreukmaker te achterhalen op grond van het evenredigheidsbeginsel diende te worden afgewogen tegen de bescherming van persoonlijke levenssfeer (r.o. 61-70).²⁶ Een ander voorbeeld uit de Nederlandse octrooirechtspraak is dat zelfs indien vaststaat dat een octrooi geldig is, daarop inbreuk wordt gemaakt en een FRAND-verweer niet slaagt, er op grond van o.a. het evenredigheidsbeginsel onder omstandigheden toch geen inbreukverbod in kort geding behoeft te worden opgelegd.²⁷

25. Bovengenoemde fundamentele beginselen van eerlijke behandeling, effectieve remedie en evenredigheid hebben eerder al via de band van o.a. art. 6 EVRM ingang gevonden in het Nederlandse procesrecht. Al sinds de jaren '70 is uitgemaakt dat de Staat aansprakelijk kan zijn voor schade veroorzaakt door een rechterlijke beslissing 'indien bij de voorbereiding (...) zo fundamentele beginselen zijn veronachtzaamd dat van een eerlijke en onpartijdige behandeling van de zaak niet meer gesproken kan worden gesproken, en tegen die beslissing geen rechtsmiddel heeft opengestaan of open staat'.²⁸

20 A. Tsoutsanis, 'How will I know? Bewijs beschermen, vergaren en inzien in IE zaken – de richtlijn, een proefschrift, het wetsvoorstel en een middenweg', *BIE* 2021-6, p. 315, par. 21-23.

21 Voorts wordt ook wel genoemd: de mogelijkheid van cassatie. Zie bijv. G. de Groot, *Het deskundigenbewijs in de civiele procedure*, 2008, par. 2.3.4.

22 HvJ EU 28 juli 2016, C-57/15, ECLI:EU:C:2016:611 (*United Video*).

23 Zie A. Tsoutsanis, 'Privacy and Piracy in Cyberspace: justice for all', *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 2013/12, p. 952-953, te raadplegen op <ssm.com>.

24 Hrl, considerans 3: "(...) without effective means of enforcing intellectual property rights, innovation and creativity are discouraged and investment diminished."

25 HvJ EU 12 juli 2011, C-324/09, ECLI:EU:C:2011:474, NJ 2012/525, m.nt. JHS (*L'Oréal/eBay*); HvJ EU 12 januari 2024, C-473/22, ECLI:EU:C:2024:8, NJ 2024/70, m.nt. DWFV (*Mylan/Gilead*).

26 HvJ EU 29 januari 2008, C-275/06, ECLI:EU:C:2008:54, NJ 2009/551, m.nt. PBH (*Promusicae*).

27 Hof Den Haag 17 maart 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:711 (*Sisvel/Xiaomi*) r.o. 4.13-17.

28 HR 3 dec. 1971, ECLI:NL:HR:1971:AB6788, NJ 1972/137, m.nt. GJS (*Hotel Jan Luyken*). Recentelijk aangehaald door Rb. Den Haag 8 november 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:16636 (*HP e.a./Staat*) r.o. 5.17 in een IE-zaak waarbij de HR met een verkorte motivering verzuimd zou hebben prejudiciële vragen te stellen aan het HvJ EU. Hoewel in die zaak eveneens met verwijzing naar HR 4 december 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ7834 wordt gesteld dat aansprakelijkheid alleen in uitzonderlijke gevallen wordt aangenomen indien een rechterlijke uitspraak *na het aamwenden van een rechtsmiddel* later onjuist wordt bevonden, is dat eenvoudigweg een uitloei van het feit dat rechtspraak dikwijls twee feitelijke instanties kent, en in tweede instantie dus andere of meer argumenten kunnen worden aangevoerd dan in eerste instanties. Dat de materiele uitkomst alsdan kan verschillen (en voor het aannemen van aansprakelijkheid daarvoor terughoudendheid dient te worden betracht), mag dan zo zijn, maar laat m.i. onverlet dat ten volle aansprakelijkheid kan bestaan voor het schenden van procedurele waarborgen van een procedure.

26. Ik noem deze fundamentele beginselen van procesrecht omdat het goed is om te realiseren dat iedere procedure, en ieder procesreglement dat daarop betrekking heeft, aan dergelijke basisbeginselen dient te voldoen. Dat geldt voor het civiele recht in het algemeen, en ook voor al die deelterreinen die het intellectuele eigendomsrecht zo divers en boeiend maken: van auteursrecht tot kwekersrecht en van databanken en van merken tot octrooirechten.

27. Het enkele feit dat het entameren van een VRO-procedure een keuze is, waar een eiser uit vrije wil, op eigen verzoek nog wel, tot wordt toegelaten, laat onverlet dat die fundamentele beginselen van procesrecht ook daarop van toepassing zijn. Het enkele optionele karakter daarvan, en de mogelijkheid (resp. tegenwerping) dat een eiser ook voor een gewone (slome) bodemprocedure had kunnen kiezen, laat onverlet dat een VRO-procedure een procedure betreft, die conform Nederlands recht dient te voldoen aan fundamentele beginselen van procesrecht. Niets meer, maar ook niet minder. Dat procesrecht is er immers voor iedereen. Ook voor een gedaagde, die doorgaans geen discretionaire keuze heeft om de voor- en nadelen van een VRO-procedure af te wegen, maar gewoon in rechte dient te verschijnen. En ook die gedaagde heeft bijv. recht en belang bij rechtszekerheid en voorspelbaarheid dat binnen een redelijke termijn vonnis wordt gewezen. De enkele toepasselijkheid van de hiervoor genoemde fundamentele beginselen van procesrecht, laat tegelijk onverlet dat de ene procedure de andere niet is. Het neemt ook niet weg dat er bij die inrichting van een specifieke procedure – zoals hier: de VRO-procedure – op grond van doelmatigheidsoverwegingen keuzes kunnen worden gemaakt. Het enkele feit dat dan bijv. procesuele beperkingen worden opgelegd aan de armslag en autonomie van partijen (bijv. maximumomvang processtukken, maximering hulpverzoeken etc.) levert op zichzelf niet noodzakelijkerwijs een schending op. Dat hangt er o.a. van of die beperkingen evenredig zijn en in functioneel verband staan tot de aard van de procedure. Zowel bij de inrichting van de VRO-procedure als de toepassing daarvan is het essentieel om de hiervoor genoemde fundamentele beginselen van procesrecht in het oog te houden. Dat geldt zowel voor procespartijen als voor de rechter resp. griffier die met dat VRO-reglement werken.

III. Basics: hoe gaat de nieuwe VRO-procedure in het algemeen in zijn werk?

28. Alvorens toe te komen aan de wijzigingen en mogelijke verbeterpunten, bespreek ik allereerst hoe de VRO-procedure in zijn werk gaat. De ‘basics’ dus.

29. Van oudsher wordt in het civiele procesrecht een onderscheid gemaakt tussen de reguliere bodemprocedure en het kort geding. Een bodemprocedure doet denken aan lange baan schaatsen: het neemt meerdere rondjes in beslag, duurt lang en verloopt grondig. Een kort geding is meer een sprint en kan al na een rondje over zijn. Als je zo een zaak over de eindstreep brengt is het resultaat ook anders: het vonnis van een bodemprocedure heeft permanent effect en kan zowel constitutief, declaratoir als condemnatoir zijn.²⁹ Het vonnis in kort geding is een voorlopige voorziening (art. 254 Rv) en pleegt uitsluitend condemnatoir te zijn, in de zin dat de gedaagde kan worden veroordeeld tot een doen of nalaten (art. 3:296 BW). In een IE-zaak, zoals een octrooizaak, gaat het dan om het staken van de onrechtmatige, want inbreukmakende, handeling waarmee

inbreuk wordt gemaakt op een subjectief IE-recht, zoals hier een octrooi (art. 6:162 BW).

30. In IE-zaken is dit onderscheid tussen een permanent resp. een voorlopig verbod in kort geding al in 1993 in TRIPs te vinden, waarbij art. 44 de mogelijkheid biedt van permanente maatregelen en art. 50 van voorlopige maatregelen. Tien jaar later worden beide handhavingsmogelijkheden ook uitdrukkelijk in de Handhavingsrichtlijn uit 2004 genoemd (art. 9-1(a) resp. 11). Dat is vandaag de dag nog steeds zo.

31. De ‘versnelde’ bodemprocedure wordt niet in TRIPs of de Handhavingsrichtlijn genoemd. Het gaat dan ook om een Nederlandse vinding uit de octrooipraktijk. Het ‘versneld regime octrooizaken’ zit een beetje tussen de lange baan en de sprint in. Aan de ene kant wordt – net als in kort geding – direct aan het begin van de rit een zittingsdatum geagendeerd. Aan de andere kant wordt – net als in een bodemprocedure – voorzien in een degelijke schriftelijke voorfase, waarbij een dagvaarding wordt begroet met een conclusie van antwoord, met ruimte voor nadere aktewisseling. Ten opzichte van een gewone bodemprocedure, zijn belangrijke verschillen o.a. dat in het VRO-regime (a) de data voor de verschillende proceshandelingen, waaronder de zittingsdatum, van tevoren worden vastgesteld, (b) er geen comparitie na antwoord wordt gelast, (c) partijen dienen bij voorbaat af te zien van conclusies van re- en dupliek maar (d) wel is voorzien in een extra mogelijkheid tot nadere aktewisseling ter toelichting en weerlegging van nadere producties. Hierna zal blijken dat andere kenmerken van het VRO-reglement zijn dat (e) de omvang van processtukken gemaximeerd is, (f) de partijautonomie beperkt wordt in de zin dat een eiser resp. gedaagde bepaalde rechtsgrondslagen resp. verweren niet, resp. niet in volle omvang, mag voeren en (h) de eerste termijn bij pleidooi schriftelijk pleegt plaats te vinden.

32. Het verloop van de VRO-procedure wordt hieronder samengevat:

a. *Verzoekschrift*: toelating tot het VRO-regime gebeurt niet zomaar. De procespartij die een wederpartij overweegt te dagvaarden onder VRO-regime moet daarvoor eerst een verzoekschrift indienen. Dit verzoekschrift wordt, met bijvoeging van de concept-dagvaarding, het octrooischrift en verhinderdata, ingediend bij de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag. Alsdan dient te worden gemotiveerd waarom de octrooizaak zich leent voor versnelde behandeling, met inachtneming van het feit of het ingeroepen octrooi voorwerp is van oppositie en/of van relevante parallelle procedures in het buitenland (art. 2.4). Ten opzichte van het VRO-reglement 2010 valt op dat nu uitdrukkelijk is bepaald dat voor elk octrooi een apart verzoekschrift dient te worden ingediend (art. 2.3). Het is vervolgens aan de discretie van de voorzieningenrechter om te besluiten of de procedures – ambtshalve of op verzoek van partijen – gevoegd zullen worden behandeld. Het beperken van de VRO-procedure tot één octrooi is niet vanzelfsprekend. Ik kom daarop terug.

Ik merk nog zijdelings op dat zich laat afvragen of een gedaagde die op zijn of haar klompen aanvoelt dat men in rechte in een VRO-procedure zal worden betrokken, van tevoren kan ‘grijs maken’ in die zin dat die een grijsmakingsbrief naar de rechtbank kan sturen, zodat ook de wensen van de gedaagde in vroegtijdig stadium bij

²⁹ Provisionele vorderingen voor de duur van het geding ex art. 223 Rv daargelaten.

het afgeven van de VRO-beschikking worden betrokken. Hoewel dit vermoedelijk niet vaak zal voorkomen, laten zich allerlei situaties bedenken waardoor het ook in het belang van een (potentiële) gedaagde kan zijn om de rechtbank zo vroegtijdig mogelijk te informeren. Denk dan bijv. aan (i) de geschiktheid van de zaak voor VRO, (ii) de geschiktheid om meerdere octrooien (gevoegd) te behandelen etc. In ander verband is eerder aangenomen door de rechtbank dat een grijsmakingsverzoek kan worden beschouwd als een vooruitgeschoven verweerschrift in een verzoekschrift-procedure.³⁰ Met inachtneming van die – tamelijk fundamentele – kwalificatie dient de rechtbank alsdan een dergelijke ‘VRO-grijsmakingsbrief’ als vooruitgeschoven verweerschrift in zijn beoordeling te betrekken, als inderdaad een verzoekschrift voor verlof tot dagvaarding onder VRO-regime wordt ingediend.

b. *VRO-beschikking*: de beslissing op het verzoekschrift resulteert in een beschikking. Het reglement stelt voorop dat toelating van een octrooizaak tot het VRO-regime niet vanzelfsprekend is en besloten kan worden om een zaak niet toe te laten. Redengevend daarvoor kan zijn dat “de aard van het geschil zich niet leent voor versnelde behandeling en/of de bijzondere inzet van middelen die voortvloeien uit toepassing van het VRO-reglement niet rechtvaardigt” (art. 3.1). De advocaat doet er dus goed aan dit uitdrukkelijk te motiveren.

Indien dat onverhoopt in afwijzing resulteert, staat tegen die beschikking naar mijn oordeel hoger beroep open, nu dit een beslissing is die wezenlijk ingrijpt in het recht en het belang van de eiser om zijn zaak in versneld VRO-regime te laten behandelen.³¹ Het VRO-reglement noemt die mogelijkheid niet. Hoewel iedereen zal begrijpen dat die rechtsgang wellicht mosterd na de maaltijd is, en alsdan een rechtzoekende liever eieren voor zijn geld kiest en over zal gaan tot dagvaarding in een gewone bodemprocedure, betekent dit tenminste wel dat niet alleen het verzoekschrift maar ook de mogelijk afwijzende beschikking deugdelijk gemotiveerd dient te zijn. Een rechter dient derhalve twee keer na te denken alvorens tot afwijzing over te gaan. En voor zover er al redenen zou zijn om een octrooizaak niet toe te laten tot VRO-regime ligt het voor de hand dat de (octrooikamer van de) rechtbank alsdan een passend arrangement aanbiedt hoe voortvarende behandeling van dat geschil wel geborgd kan worden via een ‘gewone’ bodemprocedure, bijv. door alsdan aan te bieden een regiezingting te gelasten.

Bij verhoopte toelating tot het VRO-regime is de beschikking niet alleen het treinkaartje maar ook het spoorboekje waarmee de VRO-procedure op de rit wordt gezet: het hele tijdschema wordt daarin vastgelegd (art. 3.2) en die beschikking dient tegelijk met de dagvaarding aan de gedaagde te worden betekend (art. 3.3).

Een overzicht van het tijdpad is als bijlage bij dit artikel bijgevoegd. Anders dan vroeger gaat indiening van stukken via de rol (op woensdag) en niet langer buiten de rol om. Volgens de rechtbank is dat ingegeven door praktische overwegingen en hoopt men daarmee een efficiëntieslag te maken.

Een euvel onder het oude (en mogelijk ook: nieuwe) VRO-stelsel was dat er een lange periode zat tussen de (in de VRO-beschikking bepaalde) datum waarop de dagvaarding diende te zijn uitgebracht en de eerst dienende datum in de VRO-procedure. Die bufferperiode kon voorheen oplopen tot wel 8 maanden. Zoals Hoyng terecht aangeeft is dat onhandig en oneerlijk, omdat de gedaagde dan ook heel veel langer de tijd heeft om op de stellingen in de dagvaarding te broeden en na te denken over de conclusie van antwoord.³² Het valt te hopen dat dit onder het nieuwe reglement niet meer voorkomt.

c. *Dagvaarding*: op de eerste roldatum brengt eiser in het geding: (i) de betekende dagvaarding, (ii) de VRO-beschikking, (iii) de producties en (iv) een inleiding op de techniek van het octrooi.

Ten opzichte van het oude VRO-reglement zijn er twee belangrijke wijzigingen. Ten eerste is de omvang van de dagvaarding gemaximeerd. In beginsel mag de dagvaarding 18.000 woorden beslaan.³³ De reden dat is gekozen voor een maximering uitgedrukt in een aantal woorden en niet in een aantal pagina’s is dat in octrooizaken het opnemen van verduidelijkende afbeeldingen en figuren nuttig is en daarom niet moet worden ontmoedigd. Tegelijk met het verzoek tot toelating tot het VRO-regime kan gemotiveerd worden verzocht om een ruimere omvang toe te staan (art. 2.5a). Wanneer de uitgebrachte dagvaarding het maximumaantal toegestane woorden overschrijdt wordt de zaak – op verzoek van gedaagde of ambts-halve – in beginsel uit het VRO-regime verwijderd (art. 4.2).

In de tweede plaats worden partijen uitdrukkelijk in staat gesteld om een inleiding op de techniek over te leggen. Dit laatste is niet vereist indien de techniek voor zich spreekt. Nu evenwel de dagvaarding aan een maximum is gebonden en die inleiding op de techniek als aparte productie mag worden overgelegd, ligt het voor de hand dat een eiser van die laatste mogelijkheid gebruik maakt. Het reglement geeft aan dat het dan wel om een (naar redelijke verwachting) onbetwiste inleiding op de techniek dient te gaan. Ook nodigt het reglement nadrukkelijk uit om – al naar gelang hoe het partijdebat zich ontwikkelt – in later stadium een aanvullende versie van die inleiding op de techniek in te dienen, waaronder ook mede in *track changes*. De wensgedachte van de rechtbank is dat langs die weg kan worden gekomen tot een technische inleiding waarin beide partijen zich zoveel mogelijk kunnen vinden

³⁰ Zie A. Tsoutsanis, ‘De “Protective Letter” niet langer ‘protected’ Het recht op afschrift van de grijsmakingsbrief in IE-Zaken, en daarbuiten’, *BIE* 2017-1, p. 19: “De Rechtbank Den Haag heeft de grijsmakingsbrief (...) treffend omschreven als een ‘vooruitgeschoven verweerschrift’ met verwijzing naar Rb. Den Haag (vzr.) 10 maart 2016 (*Basic Holdings/Ruby Decor BV*). De auteur was als advocaat van Basic Holdings bij die zaak betrokken.

³¹ Zie naar analogie bijv. conclusie A-G Wesseling-van Gent voor HR 10 februari 2006, ECLI:NL:PHR:2006:AU6519, par. 2.10: “Gaat het daarentegen om een beslissing die ingrijpt in de rechten en belangen van partijen, dan is sprake van een vonnis of arrest. Daarbij komt het aan op de inhoud en strekking van de beslissing, de vorm of benaming die daaraan is gegeven doet niet ter zake. Gelet op de ingrijpende gevolgen (...) wordt een dergelijke op de rol genomen beslissing niet beschouwd als een rolbeschikking, maar als een (incidenteel) vonnis of arrest, waartegen gewone rechtsmiddelen openstaan. (...) De status van incidenteel vonnis of arrest brengt mee dat, zoals voor vonnissen en arresten in het

algemeen geldt, strengere eisen met betrekking tot de motivering daarvan bestaan. In tegenstelling tot de eigenlijke rolbeschikking zal een beslissing, die de rechten en belangen van partijen raakt, derhalve conform de eisen van de wet naar behoren moeten worden gemotiveerd.”

³² W.A. Hoyng, ‘De teloorgang van de octrooirechtspraak’, 10 november 2021, B916296.

³³ Uitgaande van 300 woorden per pagina komt dat neer op ± 60 bladzijden. Daarmee heeft de rechtbank willen aansluiten bij de omvang die volgens het Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de gerechtshoven in octrooizaken (LPr HB) in hoger beroep wordt gehanteerd (art. 9.5.1). Dat ligt minder voor de hand dan het lijkt, omdat één van de redenen dat het stellen van een maximumomvang in *hoger beroep* toelaatbaar werd geacht was dat nu juist in *eerste aanleg* reeds een volragen debat had kunnen plaatsvinden dat juist niet aan enige maximumomvang van processtukken was gebonden. Zie daarover hierna par. IV.

en waarin de eventuele punten van geschil duidelijk voor de rechtbank gemarkeerd zijn (art. 4.1b). Mijns inziens is het indienen van een dergelijke inleiding van de techniek een goede zaak: het is dikwijls een wezenlijk onderdeel van een vonnis en een dergelijke inleiding helpt het partijdebat scherpen, zowel ten aanzien van inbreuk als geldigheid. Juist gelet op de complexiteit van de technologie die in veel octrooizaken speelt, is een dergelijke inleiding welkom. Door dit in een afzonderlijk stuk over te leggen, helpt dat de rechtbank ook om sneller de techniek van een zaak in de vingers te krijgen, zonder dat dit al te zeer gekleurd wordt door partijstandpunten uit een dagvaarding, waarin het immers naast de techniek ook om feiten, partijen, procesverloop en juridische argumenten gaat. Ook helpt het de rechtbank om bij onverhoopte uitval of natuurlijk verloop van rechters, een rechter efficiënt over de relevante techniek op de hoogte te brengen.

d. *Conclusie van Antwoord*: zoals gebruikelijk krijgt gedaagde na ontvangst van de dagvaarding gelegenheid daarop te reageren. De termijn voor het indienen van die conclusie van antwoord is tien weken. Dat was ook al zo in het oude VRO-reglement. Dat is dus een ruimere termijn dan de gebruikelijke termijn van 6 weken in een reguliere bodemprocedure. Nieuw is wel dat een maximumomvang wordt gehanteerd. Net als bij de dagvaarding gaat het dan om 18.000 woorden. In uitzonderlijke gevallen kan toestemming worden gevraagd en verkregen voor een langere omvang (art. 4.3). In lijn met het ‘*front-loaded*’ karakter van de procedure, wijst het reglement uitdrukkelijk op het beginsel van concentratie van verweer: een gedaagde moet alle verweren en het daartoe strekkend bewijs bij conclusie van antwoord naar voren brengen (art. 128-3 j 5 Rv). Het kruit droog houden is dus niet de bedoeling. Later ingediende stukken kunnen worden geweigerd (art. 4.4). Indien de eiser een inleiding van de techniek heeft ingediend, kan de gedaagde daar alsdan op reageren. Om mogelijke verschillen in partijstandpunten snel te kunnen duiden, ligt het voor de hand dat dan te doen in een versie met *track changes*. Het VRO-reglement geeft daarbij uitdrukkelijk aan dat het wenselijk is dat zo “kan worden gekomen tot een technische inleiding waarin beide partijen zich zoveel mogelijk kunnen vinden en waarin de eventuele punten van verschil van inzicht gemarkeerd zijn.” (art. 4.5 j 4.1b).

e. *Eis resp. Antwoord in Reconventie*: dat de aanval soms de beste verdediging kan zijn, is algemeen bekend. In IE-procedures, waaronder octrooizaken, zal dat dan vaak een nietigheidsaanval zijn. Veel gehoorde argumenten in octrooizaken zijn dan bijv. dat een octrooi niet nieuw of niet inventief zou zijn, al dan niet op grond van andere inzichten of stand van de techniek die bij de verlening niet, of onvoldoende, in aanmerking is genomen. Kerngedachte is dan dat je op een ongeldig recht geen inbreuk kan maken. Als een gedaagde een vordering uit een dagvaarding begroet met een tegenvordering, dan heet dat een eis in reconventie (art. 136 Rv). Voorschrift daarbij is dat die tegeneis direct moet worden ingesteld tegelijk met de conclusie van antwoord (art. 137 Rv). Aan die uitgangspunten doet het VRO-reglement geen afbreuk. Belangrijk is wel dat het reglement bepaalde termijnen en een maximumomvang voorschrijft. De termijn om op de eis in reconventie te antwoorden is onveranderd en belooft 8 weken. Nieuw is wel dat zowel de eis in reconventie als het antwoord maximaal 10.800 woorden mogen omvatten (art. 5.1).

Indien een gedaagde alleen als verweer een beroep op nietigheid doet, zonder evenwel een eis in reconventie in te stellen, kan de eiser daarop bij akte reageren. De hiervoor genoemde termijn en maximumomvang geldt dan eveneens (art. 5.2).

Denkbaar is ook dat het niet de octrooihouder is die als eiser optreedt, maar juist degene die van inbreuk beticht wordt of binnenkort met een product op de markt wil komen en onwettige octrooien voordien graag uit de weg ruimt of in ieder geval een rechterlijk oordeel wil hebben over de vermeende nietigheid daarvan. Indien alsdan een nietigheidsprocedure wordt aangespannen tegen de octrooihouder, staat het de octrooihouder als gedaagde vrij een beroep te doen op zogenaamde ‘hulpverzoeken’. Een hulpverzoek is in feite een beroep op meer beperkte octrooi-conclusies, waarbij het octrooi naar het oordeel van de octrooihouder in gewijzigde vorm alsnog in stand kan blijven, met inachtneming van de daartegen ingebrachte nietigheidsbezwaren. Een beroep op een dergelijk hulpverzoek zal in beginsel bij conclusie van antwoord moeten worden gedaan (art. 10.2). Het VRO-reglement geeft aan dat alsdan de eiser daar bij akte op mag reageren, binnen de hiervoor genoemde termijn van 8 weken en met inachtneming van een maximumomvang van 1.800 woorden.

f. *Nadere en reactieve producties*: een wezenlijk kenmerk van de VRO-procedure is dat het in beginsel bij één schriftelijke ronde blijft. Hoewel dat ook bij een gewone bodemzaak gebruikelijk is, ligt dat anders bij een octrooizaak in een gewone bodemprocedure waarbij wegens het complexe karakter daarvan doorgaans een conclusie van re- en dupliek wordt toegestaan. In VRO sorteert het partijdebat na de schriftelijke ronde direct voor op een zitting. Wel is het zo dat partijen voorafgaand aan zitting nog nadere producties in het geding kunnen brengen. Anders dan in een bodemprocedure waarbij nadere producties uiterlijk 10 dagen vóór zitting kunnen worden ingebracht, voorziet het VRO-reglement in een getrappt systeem:

- (i) *nadere* producties moeten uiterlijk 8 weken voorafgaand aan zitting bij akte worden ingediend, waarbij die akte kort de relevantie daarvan toelicht. Het VRO-reglement hanteert voor die akte houdende overlegging nadere producties de afkorting ‘AHONP’. Indien een partij in dit stadium een deskundigenverklaring overlegt om bijv. te reageren op de stellingen van de tegenpartij, is de indiening daarvan in tweevoudig opzicht gelimiteerd: er mogen in beginsel maximaal 3 deskundigenverklaringen worden ingediend, met een maximale omvang van ieder 3.000 woorden. Een verklaring van de octrooigemachtigde wordt in dit verband ook als deskundigenverklaring beschouwd (art. 6.2).
- (ii) nadien mogen enkel nog *reactieve* producties worden ingediend, en wel uiterlijk vier weken voorafgaand aan de zitting. Die akte houdende overlegging reactieve producties duidt het reglement aan als ‘AHORP’. Zo nodig mag alsdan ook op deskundigenverklaringen van de wederpartij worden gereageerd, met een maximale omvang van steeds 900 woorden (art. 6.3).

g. *Pleidooi*: na de hiervoor genoemde schriftelijke ronde en aktewisseling, gaat de zaak op voor zitting. Zoals hiervoor bleek, wordt in een VRO-procedure het tijdpad al aan het begin van de rit vastgelegd, inclusief de zittingsdatum. In beginsel wordt ernaar gestreefd om die zitting op een termijn van 36 tot 52 weken na de eerste roldatum in te roosteren. Zittingen vinden plaats op vrijdag. Het VRO-reglement spreekt van een ‘mondelijke behandeling’.

Dat is op zich juist, maar het is goed te realiseren dat – anders dan voorheen – in het nieuwe VRO-reglement dit pleidooi uiteenvalt in een schriftelijk en mondeling deel:

- (i) de eerste termijn verloopt schriftelijk. Het komt erop neer dat eiser en gedaagde op de maandag voorafgaand aan de zitting om 10:00 hun schriftelijke toelichting uitwisselen, met een maximale omvang van 13.500 woorden. Omdat een gedaagde in zijn eerste termijn ook wordt geacht te reageren op de stellingen van eiser, mag gedaagde op woensdag dan kort schriftelijk reageren op de schriftelijke toelichting van eiser. Om een gelijk speelveld te waarborgen, moet gedaagde dan al op de maandag aangeven hoeveel van de toegestane maximumomvang van 13.500 woorden gereserveerd wordt voor de reactie op woensdag. Gedaagde kan daar maximaal 3.000 woorden reserveren.³⁴ De gecombineerde schriftelijke toelichting en reactie van gedaagde mag dus in beginsel niet de 13.500 woorden overschrijden.
- (ii) de tweede termijn verloopt mondeling. Dat gebeurt vrijdag op zitting. Tijdens de mondelinge behandeling is gelegenheid voor beantwoording van vragen van de rechtbank. Ook krijgt iedere partij gelegenheid voor een mondelinge tweede termijn van re- en dupliek en het houden van een slotbetoog. Die tweede termijn duurt maximaal ± 20 minuten, die dan uiteenvalt in 10 minuten voor re- of dupliek en nog eens 10 minuten voor het slotbetoog. Dit slotbetoog is op uitdrukkelijk verzoek van de octrooibalie in het VRO-reglement opgenomen om enig tegenwicht te bieden aan het ontbreken van een mondelinge eerste termijn. Het gaat dan om een zogenaamd ‘closing argument’, zoals dat ook in andere landen gebruikelijk is en waarbij een partij de scharnierpunten van het geschil nogmaals kernachtig onder de aandacht van de rechtbank kan brengen.

Het VRO-reglement bevat verdere details en voorschriften voor de mogelijkheid om gebruik te maken van (audio)visuele middelen (denk aan het vertonen van een video bijvoorbeeld) en om de zitting geheel of gedeeltelijk digitaal te laten plaatsvinden (art. 7.5, 7.7). Dat laatste kan bijv. handig zijn als cliënten vanuit het buitenland dienen in te bellen.

- h. Vonnis:* na zitting zal vonnis worden bepaald. Daar is het partijen natuurlijk ook om te doen, omdat daarmee het geschil beslecht wordt. Het is in dat verband opmerkelijk dat het VRO-reglement in het voorgestelde tijdpad geen indicatieve termijn bevat wanneer vonnis wordt gewezen. Bij gebreke van een expliciete bepaling in het VRO-reglement, geldt in beginsel de in het landelijk procesreglement genoemde termijn van 6 weken (art. 5.5c LPr).³⁵ Juist nu het echter hier om een versnelde procedure gaat, had het voor de hand gelegen dat het procesreglement ook expliciet duidelijk maakt waarin die versnelde afdoening resulteert en binnen welke termijn derhalve vonnis wordt gewezen. Het is treffend dat in internationaal verband het meest recente procesreglement voor octrooi-

zaken bij het *Unified Patent Court* uitdrukkelijk wél een streefdatum noemt. Voor bodemgeschillen wordt daarbij aangegeven dat binnen 6 weken na zitting vonnis pleegt te worden gewezen.³⁶ Dat geldt dus ook voor de lokale divisie daarvan in Den Haag, waar diverse octrooirechters van de rechtbank Den Haag deel van uitmaken. Die termijn van 6 weken komt overeen met de hiervoor genoemde termijn in het LPr. Het zou voor de hand liggen dat de Haagse octrooikamer van de rechtbank zich zoveel als mogelijk aan die (in UPC-verband internationaal aanvaarde) afdoeningstermijn voor octrooigeschillen zou spiegelen.

IV. Wat zijn de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het oude procesreglement?

33. De vierde vraag is wat de belangrijkste wijzigingen zijn ten opzichte van het oude procesreglement. Ik noem er drie.

Maximering van de omvang van processtukken

34. Ten eerste: de al genoemde maximumomvang van processtukken. In Nederland is een dergelijke maximering relatief nieuw. Elders kennen we, ook in IE-zaken, een dergelijke maximering al langer. Het wordt bijv. toegepast in beroepsprocedures voor het Gerecht in Luxemburg, waaronder niet alleen voor Uniemerkenzaken, maar ook voor geschillen over Gemeenschapsmodellen.³⁷ Zoals hiervoor aan de orde kwam werd in Nederland in 2021 een maximumomvang van processtukken geïntroduceerd in hoger beroep. Het is niet toevallig dat in beide gevallen die maximering van de omvang van processtukken ziet op procedures van hoger beroep. De gedachte is dan dat partijen in eerste aanleg in volle, ongelimiteerde, omvang reeds in staat zijn gesteld het feitencomplex en de relevante juridische argumenten uit de doeken te doen.

35. Die gedachte klinkt ook uitdrukkelijk door in de hiervoor besproken zaak *Advocaten v. Staat* waarbij – na verzet van advocaten – de maximumomvang van processtukken in hoger beroep uiteindelijk toelaatbaar werd geacht. De Hoge Raad meende dat een dergelijke regel niet disproportioneel was onder meer, “in aanmerking genomen dat in hoger beroep kan worden voortgebouwd op het debat in eerste aanleg en steeds gelegenheid bestaat om de zaak mondeling toe te lichten.”³⁸

36. Springend punt is nu juist dat hier een maximumomvang wordt geïntroduceerd, niet voor hoger beroep, maar voor eerste aanleg. In die eerste aanleg is het feitencomplex en partijdebat dus nog niet uitgekristalliseerd en kan van enig voortbouwen daarop geen sprake zijn, maar zal het fundament daarvoor nog moeten worden gelegd en uit de doeken moeten worden gedaan. Een van de principale redenen voor de Hoge Raad om een dergelijke maximering toelaatbaar te achten doet zich hier dus niet voor. Dat geldt deels ook voor het tweede punt uit bovengenoemde overweging, waarbij weliswaar gelegenheid bestaat om de zaak mondeling toe te lichten, maar ook die mogelijk-

³⁴ In het eerdere concept uit 2022 was dit nog de helft. Op verzoek van de octrooibalie en met inachtneming van het beginsel van hoor- en wederhoor is dus meer gelegenheid geboden aan gedaagde om in eerste termijn te reageren op de stellingen van eiser.

³⁵ Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken (LPr), art. 5.5c: “Tenzij ter zitting mondeling vonnis is gewezen, bedraagt de termijn voor het wijzen van een vonnis op tegenspraak zes weken (...).”

³⁶ UPC Rules of Procedure, art. 118-6: “The Court shall give the decision on the merits as soon as possible after the closure of the oral hearing. The Court shall endeavour to issue the decision on the merits in writing within six weeks of the oral hearing. The Court shall give reasons for its decision.”

³⁷ Zie art. 107 Practice Rules for the Implementation of the Rules of Procedure of the General Court: “In intellectual property cases, the maximum number of pages shall be as follows: 20 pages for the application and for responses; 15 pages for the cross-claim and for responses thereto; 10 pages for a plea of inadmissibility and for observations thereon; 10 pages for a statement in intervention and 5 pages for observations thereon.” Art. 108 bepaalt daarbij dat daarop in zaken van uitzonderlijk complexe juridische of feitelijke aard een uitzondering op kan worden gemaakt.

³⁸ HR 3 juni 2022, ECLI:NL:HR:2022:824, NJ 2024/71, m.nt. HJS (*Advocaten/ Staat*), r.o. 3.3.5.

heid in het nieuwe VRO-reglement danig is beperkt en is ingeruild voor schriftelijk pleidooi in eerste termijn, dat eveneens aan een maximumomvang onderworpen is.

37. Wat ook niet helpt is dat de in het VRO-reglement geïntroduceerde maximumomvang voor processtukken in eerste aanleg min of meer overeenkomt met de toelaatbare omvang in hoger beroep. Voor octrooizaken is bij een memorie van grieven resp. memorie van antwoord een maximumomvang van 60 bladzijden toegestaan. Zoals uit bovenstaand arrest volgt hinkt die maximering nu juist mede op de premisse dat daarbij kan worden voortgebouwd op het debat in eerste aanleg. De in het VRO-reglement genoemde maxima van 18.000 woorden voor de dagvaarding resp. conclusie van antwoord komen in wezen op eenzelfde maximumomvang neer.³⁹ Vanzelfsprekend is dat bepaald niet, omdat er in eerste aanleg juist niets op voort te bouwen valt, maar de hele zaak voetje bij beetje van de grond af opgebouwd en in de steigers gezet moet worden. Het verdient dan ook aanbeveling dat het VRO-reglement voor een wat ruimere omvang kiest, bijv. geen 18.000 maar 21.000 woorden, al is het maar om daarmee tot uitdrukking te brengen dat voldoende rekenschap is gegeven aan de verschillen tussen eerste en tweede aanleg.

38. Voor zover dat niet wordt gedaan, ligt het in ieder geval voor de hand dat de rechtbank coulant omgaat met (gemotiveerde) verzoeken van advocaten om in voorkomend geval een ruimere omvang van processtukken toe te staan (art. 2.1 j 4.3 VRO-reglement). Uit *Advocaten v. Staat* volgt dat de ‘mogelijkheid om, op grond van de kenmerken van de concrete zaak, toestemming te verkrijgen voor de indiening van een omvangrijker processtuk’ een belangrijke reden was om maximering niet in strijd te achten met het beginsel van hoor en wederhoor (r.o. 3.3.5). Een rechter zal dat daarom niet lichtvaardig mogen weigeren.

Maximering aantal hulpverzoeken

39. Een tweede wijziging is de uitdrukkelijke beperking van het aantal hulpverzoeken dat een partij mag indienen. Een hulpverzoek is het indienen van een gewijzigde set meer beperkte conclusies om in reactie op nietigheidsaanvallen een octrooi in meer beperkte vorm toch in stand te houden. Het VRO-reglement bepaalt dat maximaal 6 hulpverzoeken mogen worden ingediend (art. 10.1).

40. Aan de ene kant kan worden toegegeven dat als een octrooihouder meer dan zes terugvalposities nodig heeft om zijn octrooi te laten overleven, er van het handhaven van een dergelijk octrooi weinig goeds te verwachten valt. Aan de andere kant is een dergelijke maximering minder vanzelfsprekend dan het lijkt.

41. De eerste observatie daarbij is dat een dergelijke maximering niet wordt opgelegd aan het aantal nietigheidsaanvallen die tegen het octrooi in stelling worden gebracht. Op het eerste gezicht kan je je afvragen of het opleggen van een kwantitatieve restrictie aan het aantal hulpverzoeken van de octrooihouder, maar niet aan degene die juist de nietigheid van het octrooi inroept, strookt met het gelijk-

heidsbeginsel tussen procespartijen en de *equality of arms*. Nu zich met één enkel hulpverzoek reeds meerdere (alle?) nietigheidsaanvallen laten redresseren, weegt dat mijns inziens niet zwaar.

42. Een tweede punt van aandacht is dat een intellectueel eigendomsrecht een eigendomsrecht is, dat ook erkend wordt als fundamenteel grondrecht (art. 17 Hv). De houder of eigenaar daarvan dient ten volle de mogelijkheid te worden geboden om zich tegen het verlies van zijn (intellectueel) eigendomsrecht te beschermen. Naar de kern komt een nietigheidsaanval tegen een (vooraf onderzocht en verleend) octrooi erop neer dat de onder octrooi gestelde uitvinding opeens niet meer in het private domein van de octrooihouder, maar in het publieke domein valt. Dat is nogal wat. Het ligt alsdan voor de hand dat een octrooihouder zich daar met alle middelen rechtens tegen mag verdedigen, gelijk de beweerdelijke inbreukmaker dat recht met alle middelen mag aanvallen. Hoewel men kan tegenwerpen dat in situaties waarbij de octrooihouder eiser is (en alsdan diens inbreukactie wordt begroet met een nietigheidsaanval), het de autonome keuze is geweest van de octrooihouder om voor een VRO-procedure te kiezen, met alle processuele lusten en lasten die daarbij komen kijken, incl. maximering van hulpverzoeken, ligt dit anders in situaties waarbij die octrooihouder het niet voor het uitkiezen had, en als gedaagde wordt betrokken in een nietigheidsactie in conventie.

43. Het VRO-reglement biedt dan ook met juistheid de mogelijkheid dat een octrooihouder kan verzoeken om meer dan zes hulpverzoeken in te dienen (art. 10.1). Het ligt in de rede dat daar welwillend mee wordt omgegaan. Natuurlijk doet een octrooihouder er wel goed aan zich vooraf te realiseren of dat wel echt nodig is of dat dit de procedure nodeloos compliceert. Het procesgedrag van partijen is namelijk één van de factoren die dient te worden meegewogen bij de vraag of sprake is van een onredelijke termijnoverschrijding. Hoe meer partijen in de pas lopen met het VRO-reglement, hoe eerder de gerechtvaardigde verwachting dat binnen de gebruikelijke termijn vonnis dient te worden gewezen.

Schriftelijke eerste termijn bij pleidooi

44. Een in het oog springende wijziging is dat de eerste termijn bij pleidooi niet langer mondeling maar schriftelijk verloopt. Dat bleek bij de consultatie van de octrooibalie een heet hangijzer. Er wordt verschillend over gedacht. Aan de ene kant zijn er advocaten die menen dat hiermee een van de meest wezenlijke onderdelen van het civiele geding verloren gaat. Als bezwaren tegen schriftelijk pleidooi worden verder genoemd dat (i) je als advocaat de non-verbale communicatie van de rechter mist. En (ii) voor zover je in de schriftelijke fase als laatste aan het woord bent geweest, is dat schriftelijk pleidooi dan dikwijls niet meer dan een extra conclusie en een herhaling van zetten. Aan de andere kant hebben de ervaringen met schriftelijke pleidooien bij de Hoge Raad (al decennialang), en bij andere gerechten tijdens de Covid-pandemie laten zien dat een schriftelijke eerste termijn kan bijdragen aan een meer voldragen partijdebat.⁴⁰ Indiening van de schriftelijke toelichting enkele dagen voorafgaand aan de zitting helpt het partijdebat scherpen, omdat zowel partijen als de rechter enkele

³⁹ Het VRO-reglement geeft in art. 2.5a aan dat gerekend wordt met 300 woorden per pagina.

⁴⁰ En ook elders hebben IE-rechters er wel eens op gewezen dat procespartijen dat mondeling pleidooi niet altijd optimaal benutten en vaak verzuimen de scharnierpunten van een zaak bij de hoorns te vatten: zie opnieuw A. Tsoutsanis & D.F. de Lange, 'Interview mr. Paul de Heij', *BIE* 2017-2, p. 46: "(...) ik zou mijn pleidooi niet beginnen met een half uur uiteenzetting over hoe toonaangevend

de cliënt is op de markt. Dat zal de rechtbank eigenlijk worst zijn. Het is zonde van je spreektijd. Ik zou mijn spreektijd vooral gebruiken voor die punten die echt van belang zijn en de zaak gaan beslissen. Die moet je geanalyseerd hebben zodat je aan die besispunten meer tijd kunt besteden. Het valt mij op dat het heel regelmatig gebeurt dat we eerst bestookt worden met een kwartier of twintig minuten lang dingen waarvan je vanuit mag gaan dat de rechtbank dat wel weet of die niet relevant zijn."

dagen hebben kunnen reflecteren om waar het echt om gaat: wat de scharnierpunten van de zaak zijn en welke schurende geschilpunten partijen verdeeld houden. Tijdens de tweede mondelinge termijn ter zitting wordt aldus voorkomen dat partijen langs elkaar heen praten en kan de vinger sneller op de zere plek worden gelegd. De ervaring bij rechters is dat het partijdebat en de rechtsvinding daarmee worden bevorderd.

45. Om enigszins tegemoet te komen aan eerdere bezwaren van de octrooibalie, voorziet het VRO-reglement naast een mondelinge re- en dupliek in de mogelijkheid van een slotbetoog ('closing argument'). Een en ander mag samen 20 minuten in beslag nemen (art. 7.6). Dat lijkt mij een passende oplossing.

V. Weging: vooruitgang of ruimte voor verbetering?

46. De vijfde en laatste vraag is of het herziene VRO-reglement een vooruitgang is of dat er nog bepaalde punten zijn die vatbaar zijn voor verbetering. Positief is o.a. dat het nieuwe reglement duidelijkheid biedt en keuzes maakt. Aan veel van die keuzes liggen doelmatigheidsoverwegingen ten grondslag. Omwille van een stroomlijning van het partijdebat en een versnelde afdoening van de procedure leidt dat bij het VRO-reglement op diverse punten tot een meer strikte inkadering (zo men wil: inperking) van de procesrechtelijke bevoegdheden van partijen.

47. Mogelijke punten van aandacht die hiervoor aan de orde kwamen, waren o.a. de wetmatigheid en rechtsgrondslag van het VRO-reglement, de noodzaak tot al dan niet publicatie in de Staatscourant, en de vraag of die regeling zich niet beter laat vormgeven via een nadere uitvoeringsregeling op de voet van art. 35 Rv j. art. 80 ROW. Voor wat betreft de maximumomvang van processtukken wordt aanbevolen dat die in eerste aanleg wordt verhoogd en méér bedraagt dan het huidige maximum voor octrooizaken in hoger beroep. Ik noem hieronder nog enkele andere punten van verbetering en rond dan af met een conclusie.

Eén octrooi per VRO-procedure?

48. Als uitgangspunt wordt in het VRO-reglement gehanteerd dat wanneer een geschil meerdere octrooien betreft, voor elk octrooi apart een verzoekschrift moet worden ingediend. Het is dan vervolgens aan de rechter om – ambtshalve of op verzoek – te besluiten dat de procedures gevoegd zullen worden behandeld (art. 2.3).

49. Een zaak waarbij meerdere octrooien worden ingeroepen heet in jargon een 'multi-patent trial' en is in het buitenland dikwijls mogelijk.⁴¹ De boodschap die Nederland met het VRO-reglement afgeeft is dat het inroepen van meerdere octrooien in VRO-regime in beginsel niet mogelijk is. Je kan je afvragen of het uitgangspunt van – wat ik maar noem – 'één octrooi per VRO-procedure' juist is, en – voor zover het al juist zou zijn – of het in het belang is van Nederland als octrooiland om een dergelijke beperking op te leggen.

50. In plaats van 'nee, tenzij', kan worden overwogen om uit te gaan van 'ja, tenzij', in de zin dat het in beginsel mogelijk is om meerdere octrooien gezamenlijk in een VRO-procedure in te roepen en te behandelen, tenzij er onvoldoende samenhang bestaat tussen beide octrooien. Die samenhang zal bijv. doorgaans wel aanwezig zijn indien het gaat om een moederoctrooi en een *divisional*.⁴² Een procespartij in beginsel toestaan voor meerdere ankers te gaan liggen ('ja, tenzij'), sluit niet alleen aan bij het beginsel van partijautonomie, maar heeft ook het praktisch voordeel dat dit kan helpen om het proceskostenrisico te spreiden.

51. Het enkele feit dat het VRO-reglement voorziet in mogelijke voeging van – wat ik maar noem – enkelvoudige octrooizaken (één octrooi per zaak), doet aan het bovenstaande niet af. De hoofdregel is immers dat voeging aan de gevoegde zaken niet hun zelfstandigheid ontnemt. Dat komt er concreet op neer dat processtukken die worden genomen en producties die worden overgelegd in de ene zaak, dus niet van rechtswege gelden als genomen respectievelijk overgelegd in de andere zaak. Dit geldt ook voor de standpunten van partijen in de verschillende zaken.

FRAND buitenspel?

52. Naast octrooigeschillen op het terrein van werktuigbouwkunde en pharma wordt dikwijls ook geprocedeerd over geoctrooieerde technologie die onderdeel uitmaakt van een standaard. Het gaat dan om *Standard Essential Patents*, afgekort als SEP. Dat speelt o.a. een grote rol bij bijv. telecom-, software- of wifi-standaarden die worden toegepast in een mobiele telefoon. Daarop zijn vaak tientallen octrooien tegelijk van toepassing. Juist omdat dat internationale geschillen zijn die in meerdere landen spelen, is dat bij uitstek een terrein waarbij het wenselijk is dat volgens het VRO-regime geprocedeerd kan worden. Het van tevoren vastgesteld tijdspad met zittingsdatum levert daarbij een voorspelbaar procesverloop op en maakt procederen in Nederland interessant.

53. Tegelijk is gebleken dat zodra er een FRAND-verweer wordt gevoerd het partijdebat dan aanmerkelijk wordt gecompliceerd. Dat verhoudt zich dan lastig met het *front-loaded* karakter van het VRO-regime. Naar het oordeel van de rechtbank is gebleken dat een octrooihouder vaak alleen stelt dat sprake is van een *unwilling licensee*, zonder evenwel verder uit te wijden over FRAND bij dagvaarding. Het FRAND deel komt dan vaak pas bij de conclusie van antwoord aan de orde. Volgens de rechtbank laat zich dat moeilijk behappen in een VRO-procedure en heb je dan eigenlijk twee zittingen nodig.

54. Met inachtneming daarvan bevat het nieuwe VRO-reglement de uitdrukkelijke beperking dat SEP-zaken waarin (te verwachten is dat) een zogenaamd FRAND-verweer te wordt gevoerd, niet geschikt worden geacht voor behandeling volgens VRO-regime en niet zullen worden toegelaten (art. 2.4). Ook is bepaald dat een zaak uit het

41 Sterker nog, in bijv. Duitsland wordt een octrooihouder juist geacht al zijn octrooien tegen dezelfde handeling in één keer, in hetzelfde geding, in te roepen. Dat is zelfs uitdrukkelijk neergelegd in een wettelijk voorschrift (art. 145 PatG). Die *Konzentrationsmaxime* is niet ten nadele maar ten voordele van de beweerdelijke inbreukmaker bedoeld, om te voorkomen dat een octrooihouder andere octrooikaarten tegen de borst houdt, en op een later moment alsnog inroept. Dat is dus geen 'concentratie van verweer' (zoals we dat in Nederland kennen in art. 128 Rv), maar een voorschrift dat strekt tot een 'concentratie van eis'. Zie bijv. BGH 3 november 2020, X ZR 85/19, r.o. 36 met verwijzing naar de wetgeschiedenis van par. 145 PatG: "Die in dieser Vorschrift vorgesehene „Konzentrations-

maxime" soll bewirken, dass ein Patentinhaber gegen dieselbe oder gleichartige vermeintliche Verletzungshandlung mit allen nach seiner Ansicht verletzten Patenten vorgeht (Beschlussempfehlung und Bericht des Rechtsausschusses [6. Ausschuss] zum Entwurf eines Gesetzes zur Vereinfachung und Modernisierung des Patentrechts, BT-Drucks. 16/13099, S. 4), diese also nicht nach Belieben zurückhält."

42 Zie voor een voorbeeld waarbij het zelfs in kort geding mogelijk is om meerdere octrooien in te roepen: Rb. Den Haag (vzr.) 15 juni 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:6085 (*Belparts/Belimo*). Dat betrof inderdaad een moederoctrooi en een *divisional*.

VRO-reglement verwijderd kan worden indien door de gedaagde een FRAND-verweer wordt gevoerd (art. 3.4). Je kan je afvragen of dat wel kan: vanuit de optiek van de gedaagde dringt zich de gedachte op dat het een procespartij in beginsel vrij moet staan ieder verweer te voeren dat hem of haar opportuun voorkomt. Vanuit de optiek van de rechter is die verwijdering van de zaak uit VRO-regime niet zozeer een sanctiëring als veeleer een passende oplossing die beter aansluit bij de complexiteit van het geschil. Dat strekt niet tot nadeel maar tot voordeel van partijen om hen in staat te stellen die argumenten in een gewone (slome) bodemprocedure uitgebreider uit te doeken te doen.

55. Alsdan ligt het in ieder geval voor de hand dat de nadelige gevolgen van niet-openstelling tot, resp. verwijdering uit, het VRO-regime zo veel mogelijk worden verzacht door alsdan binnen een gewone bodemprocedure maatwerk toe te passen, waarbij aan het begin van de rit een regiezitting wordt gelast. Die actieve rol van de rechter past ook in de Wet Vereenvoudiging en Modernisering Bewijsrecht die deze maand is aangenomen en per 1 januari 2025 in werking treedt.⁴³

56. Bij de consultatie van het nieuwe VRO-reglement is aangegeven dat in de toekomst mogelijk nog een alternatieve regeling denkbaar is voor dit soort SEP-geschillen. Als mogelijke tussenvorm kan je bijv. denken aan de mogelijkheid van een soort ‘bifurcation’ in de zin dat het technische deel van de octrooizaak (inbreuk/geldigheid) doorloopt in VRO-regime en alleen het FRAND-deel wordt verwezen naar de gewone (slome) bodemprocedure. Alsdan zou het technische deel van de zaak al tot een tussenvonnissen kunnen leiden over geldigheid en inbreuk (of eindvonnis ingeval van nietigheid of niet-inbreuk). Om de werkbelasting van de octrooikamer te beperken zou het FRAND-verweer vervolgens eventueel door een enkelvoudige kamer kunnen worden behandeld, of door rechter-plaatsvervangers uit andere arrondissementen. Een dergelijke tussenvorm is wellicht meer proportioneel dan algehele verwijdering van de zaak uit VRO-regime.

V voor vonnis

57. Gelet op alle specifieke voorschriften van dit VRO-reglement komt bij rechtzoekenden uiteindelijk de vraag op wat dat nou allemaal oplevert. Net als bij een goed recept zit bij een goed procesreglement uiteindelijk de *proof in the pudding*. En bij een procesreglement voor het ‘versnelde regime octrooizaken’, gaat het dan om de vraag of alle ingrediënten en al het maatwerk resulteert in versnelde afdoening daarvan. Sneller althans dan bij een gewone bodemprocedure mogelijk is.

58. Naast snelheid is de voorspelbaarheid van de termijn waarbinnen recht wordt gesproken, minstens zo belangrijk. In de literatuur is er terecht op gewezen dat de voorspelbaarheid en aanvaardbaarheid

van een gerechtelijke beslissing in het gedrang komt, als een rechtzoekende er niet op kan vertrouwen dat er binnen een redelijke – vooraf kenbare – termijn wordt beslist.⁴⁴

59. De afgelopen jaren is over de snelheid resp. de voorspelbaarheid van de termijn waarbinnen vonnis wordt gewezen in IE-kringen het nodige te doen geweest. Na zitting meer dan 12 maanden moeten wachten op vonnis bleek eerder regel dan uitzondering. Dat was en is overigens géén specifiek octrooioprobleem. Over de volle breedte van IE-geschillen zijn de doorlooptijden bij de rechtbank Den Haag de laatste jaren opgelopen. Er laten zich allerlei redenen bedenken voor die lange doorlooptijden, waaronder (i) het feit dat opleiding van rechters tijd kost, (ii) een aldus opgeleide rechter na een aantal jaren mogelijk doorstroomt en (iii) dat justitieel dienstwerk nu eenmaal mensenwerk is, en dus wel eens sprake kan zijn van uitval, verlof of ander belet. Voorts speelt een rol (iv) dat de rechtbank Den Haag niet alleen exclusieve competentie heeft voor octrooigeschillen maar ook op andere terreinen, waaronder voor Uniemerken en Gemeenschapsmodellen.⁴⁵ Als je dan weet dat circa de helft van de IE-praktijk doorgaans bestaat uit merkenruzies, en het Uniemerkenstelsel dusdanig succesvol en kosteneffectief is dat veel merkhouders alleen nog maar over een Uniemerken beschikken, dan laat zich op de vingers natellen dat de toename van het aantal Uniemerkendepots ook tot serieus meer werk (belasting) leidt bij de daarvoor exclusief aangestelde Uniemerkenrechtbanken. Dusdanig méér werk, dat je je kan afvragen of het uit de jaren ’90 daterende besluit om in Nederland maar één Uniemerkenrechtbank (Den Haag) aan te wijzen, inmiddels niet achterhaald en ingehaald is door het succes van het Uniemerkenstelsel, met als onvermijdelijke conclusie: dat het aanwijzen van meerdere Uniemerkenrechtbanken in Nederland serieuze overweging verdiend om zo gelijke tred te houden met het aantal geschillen waartoe die Uniemerkenrechten zijn aangesteld.⁴⁶ In de literatuur is daar ook uitdrukkelijk op gewezen.⁴⁷

60. Die algemene oorzaken nemen niet weg dat die vertraagde afdoening zich specifiek doet voelen bij octrooien. Dat is al zo omdat octrooien nu juist in tijdsduur beperkt zijn en na het verstrijken van de beschermingsduur een octrooihouder met lege handen staat. En vertraagde afdoening laat zich nog moeilijker rijmen in situaties waarbij die rechtzoekende heeft voorgesorteerd op een versneld VRO-regime. In situaties waarbij men na zitting nog meer dan 12 maanden op vonnis moet wachten, betekent dat al gauw dat een VRO-procedure circa twee jaar in beslag neemt. Diverse auteurs hebben eerder de noodklok geluid over de oplopende doorlooptijden. In dat verband is ook de zorg uitgesproken dat Nederland zijn positie in de kopgroep van octrooilanden dreigt te verliezen.⁴⁸ Gelet op het geringe aandeel UPC-zaken dat naar Nederland komt, lijkt dat inmiddels ook te zijn gebeurd. Hoewel daar diverse omstandigheden debet aan zijn en zich dat niet uitsluitend op het conto van vertraagde afdoening laat

43 Wet van 6 maart 2024 tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enige andere wetten in verband met de vereenvoudiging en modernisering van het bewijsrecht (Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht), *Stb.* 2024, 62.

44 Zie Maas, a.w., p. 41, par. 5.

45 Uit HvJ EU 21 nov. 2019, C-678/18, ECLI:EU:C:2019:998 (*Spin Master/High5 Products*) volgt dat ook voorzieningenrecht buiten Den Haag in kort geding bevoegd zijn voor Gemeenschapsmodellen, en *mutatis mutandis*, dus ook voor Uniemerken.

46 *Mutatis mutandis* zal een (extra) Uniemerkenrechtbank dan ook aangewezen worden om ook geschillen over Gemeenschapsmodellen te behandelen.

47 W. Maas, ‘Hoog tijd voor een tweede IE-rechtbank’, *BIE* 2020-2, p. 41.

48 W.A. Hoyng, ‘De teloorgang van de octrooirechtspraak’, 10 november 2021, B916296: “De VRO procedure bedoeld om ervoor te zorgen dat binnen een jaar

een octrooiprocedure kon worden gevoerd is van een “Versnelde” tot een “Vertraagde” procedure geworden waarbij van een vonnis binnen een jaar geen sprake meer is. Twee jaar lijkt eerder regel dan uitzondering! Het is duidelijk dat een dergelijke lange onzekerheid zowel voor eiser als gedaagde zeer onwenselijk is.”; W. Maas, ‘Hoog tijd voor een tweede IE-rechtbank’, *BIE* 2020-2, p. 41, par. 5: “Zo worden de doorlooptijden van zaken langer en de kosten hoger. Daarmee komt zelfs de rechtszekerheid – het belang dat dus juist door de concentratie van octrooizaken bij één rechtbank werd geborgd – onder druk te staan. Als een rechtzoekende er niet op kan vertrouwen dat er binnen een redelijke – vooraf kenbare – termijn wordt beslist, komt de voorspelbaarheid en aanvaardbaarheid van de beslissing in het gedrang.” Zie voorts: D.J.G. Visser, C.J.S. Vrendenbarg & L. Steenbergen, ‘Doorlooptijden IE-zaken rechtbank Den Haag verder toegenomen’, *BIE* 2017-2, p. 60-62.

schuiven, is het evident dat de efficiënte afdoening kan helpen om Nederland (weer) aantrekkelijk(er) te maken als forum voor internationale octrooigeschillen.

61. Een korte blik op meer recente VRO-uitspraken laat zien dat het beeld gemengd, en dus onvoorspelbaar, blijft: van de twee gepubliceerde uitspraken in 2023 werd het ene vonnis binnen 5 maanden en het andere vonnis binnen 10 maanden gewezen. Voor 2022 tekent zich een bandbreedte af van 2 tot 16 maanden tussen de datum van zitting en vonnis.⁴⁹

62. Juist vanwege het feit dat doorlooptijden een aandachtspunt zijn, had het voor de hand gelegen dat het tijdspad in het VRO-procesreglement ook een indicatieve termijn opneemt voor het wijzen van vonnis. Het belangrijkste waar het partijen in een procedure om gaat, valt nu niet in dat tijdspad te lezen.

63. Het gaat daarbij om meer dan tegemoetkomen aan de legitieme wens van rechtzoekenden alleen. Zoals gezegd, komt het de voorspelbaarheid en aanvaardbaarheid van een gerechtelijke beslissing niet ten goede als een rechtzoekende er niet op kan vertrouwen dat er binnen een redelijke – vooraf kenbare – termijn wordt beslist.⁵⁰

64. Het gaat daarnaast ook om het bestaansrecht van de procedure zélf die dat procesreglement in het leven roept. Zoals hiervoor aan de orde kwam, gaat het bij een procesreglement om meer dan regeltjes alleen, maar dient dit in overeenstemming te zijn met fundamentele beginselen van procesrecht. Onderdeel daarvan is onder meer dat binnen redelijke termijn vonnis dient te worden gewezen, waarbij onredelijke vertraging dient te worden voorkomen en partijen een effectieve remedie wordt geboden (zie par. 24 hiervoor). Dergelijke beginselen van procesrecht zijn niet alleen communautair erkend in bijv. de Handhavingsrichtlijn en het Handvest, maar hebben ook sinds jaar en dag in Nederland als hoeksteen van de rechtspleging te gelden. Naast het voorschrift van art. 20 Rv om tegen onredelijke vertraging te waken, kan bijv. ook worden gewezen op het leerstuk van de onredelijke termijnoverschrijding. In aansluiting op vaste rechtspraak van het EHRM over art. 6 EVRM heeft de Hoge Raad uitdrukkelijk erkend dat uitgangspunt is dat “het uitblijven van een rechterlijke beslissing binnen redelijke termijn leidt tot spanning en frustratie, hetgeen een grond vormt voor toekenning van een vergoeding voor immateriële schade.”⁵¹

65. Wat redelijk en onredelijk is, hangt af van de omstandigheden van het geval. De Hoge Raad sluit daarbij aan bij de jurisprudentie van het EHRM:⁵²

“(…) bij de beoordeling van geschillen over overschrijding van de redelijke termijn, [kan] de jurisprudentie van het EHRM over art. 6 EVRM tot richtsnoer dienen. Het EHRM oordeelt naar aanleiding van de omstandigheden van het concrete geval, hetgeen betekent dat mede rekening wordt gehouden met de aard, de ingewikkeldheid en het belang van de zaak en met het (procedeer)gedrag van partijen. Gelet wordt op de totale duur van berechting, maar ook onaanvaardbaar lange perioden van tussentijdse inactiviteit kunnen overschrijding van de redelijke termijn meebrengen. Kwesties die verband houden met de organisatie van de rechterlijke macht (zoals achterstanden bij het desbetreffende gerecht of ziekte van behandelende rechters) staan niet aan aansprakelijkheid in de weg. Deze en andere door het EHRM gegeven uitgangspunten zijn ook voor de nationale beoordeling richtsnoer. (...) Procedures voor de Nederlandse burgerlijke rechter lopen zodanig uiteen in aard, ingewikkeldheid en procesvoering, dat de zaaksgerichte benadering van het EHRM niet kan worden geconcretiseerd in algemene richttermijnen voor een redelijke duur van die procedures.”

66. Bij mogelijke onredelijke termijnoverschrijding van een VRO-procedure gaat het mijns inziens om drie factoren: (i) de aard van de procedure, (ii) het voorwerp van geschil en de aard van de ingeroepen rechten en (iii) het feit dat de procedure juist zo is ingericht om de rechtbank in staat te stellen voor versnelde afdoening zorg te dragen. Ik loop die kort langs.

67. Zoals uit de titel van het procesreglement volgt, betreft de aard van de procedure een *versnelde* bodemprocedure. Uit diezelfde titel volgt dat het voorwerp van geschil uitsluitend octrooirechten betreft. Zoals algemeen bekend, gaat het dan dus om in tijdsduur beperkte rechten. Een octrooi expireert na twintig jaar. Daarna staat de uitvinder resp. octrooihouder met lege handen.⁵³ Die factor heeft de Hoge Raad in ander verband al eerder uitdrukkelijk meegewogen bij de beoordeling van beginselen van burgerlijk procesrecht. De Hoge Raad overwoog daarbij in *Vredo/Veenhuis* dat dit het vragen van bescherming bijzonder klemmend maakt omdat het recht waarvoor bescherming wordt gevraagd “slechts van beperkte duur is (vooral als men daarbij mede de ‘commerciële duur’ in aanmerking neemt), terwijl anderzijds dat recht doorgaans slechts effectief kan worden beschermd door een snel gegeven verbod van verdere inbreuken.”⁵⁴ Het enkele feit dat dat oordeel was gegeven in kort geding, laat onverlet dat het nu eenmaal een wezenskenmerk van octrooien is dat het gaat om een in tijdsduur beperkt recht. En als je dan een procesreglement in het leven roept dat specifiek op dat type vermogensrechten ziet, dient dat evident te worden meegewogen bij de vraag of dat procesreglement aan relevante, fundamentele, beginselen van procesrecht voldoet.

49 Ik beperk me tot VRO-zaken die tot vonnis hebben geleid en gepubliceerd zijn op <rechtspraak.nl>. Ik volsta met het noemen van de ECLI-nummers, en vermeld in haakjes *grosso modo* de duur in maanden verstreken tussen de zittingsdatum en datum vonnis. 2023: ECLI:NL:RBDHA:2023:14199 (± 5 maanden); ECLI:NL:RBDHA:2023:1334 (± 10 maanden); 2022: ECLI:NL:RBDHA:2022:12463 (± 7 maanden); ECLI:NL:RBDHA:2022:9193 (± 2 maanden); ECLI:NL:RBDHA:2022:7844 (± 12 maanden); ECLI:NL:RBDHA:2022:1081 (± 16 maanden); ECLI:NL:RBDHA:2022:494 (± 6 maanden).

50 Zie Maas, a.w., p. 41, par. 5.

51 HR 28 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:736, par. 3.11; HR 11 januari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BX8360; EHRM 29 maart 2006, nr. 62361/00, ECLI:NL:XX:2006:AX7382 (*Riccardi Pizzati/Italië*).

52 HR 28 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:736, r.o. 3.16.4.

53 Aanvullende beschermingscertificaten (‘ABC’s’) daargelaten.

54 HR 4 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC0986 (*Vredo/Veenhuis*), r.o. 3.4.

68. De enkele tegenwerping dat een eiser die sneller vonnis wenst dan maar een kort geding had moeten starten, doet niet af aan het feit dat iedere procedure aan fundamentele beginselen van procesrecht dient te voldoen, en dat partijen recht hebben om binnen redelijke termijn vonnis te krijgen. Dat eens te meer in een situatie, waarbij het hier niet om een gewone bodemprocedure gaat, maar om een ‘versnelde’ procedure. Dit juist ook omdat dat procesreglement wezenlijke restricties bevat, waaronder bijv. het (i) ook in eerste aanleg opleggen van een maximumomvang van processtukken, (ii) het niet-toestaan van FRAND-verweren in een SEP-zaak en (iii) en het hanteren van een strikt tijdpad om een voldragen partijdebat te borgen, zodat reeds voorafgaand aan zitting de geschilpunten duidelijk zijn, teneinde snelle afdoening daarvan mogelijk te maken. Dergelijke beperkingen kunnen mijns inziens gerechtvaardigd zijn, mits – en voor zo lang als – die beperkingen in functioneel en evenredig verband staan met het verhoopte doel van versnelde afdoening van de daarvoor het in leven geroepen procedure.

69. Met inachtneming van bovengenoemde factor rijst dan de vraag binnen welke vonnistermijn in VRO-zaken sprake kan zijn van onredelijke termijnoverschrijding. Naast de algehele duur kunnen volgens de Hoge Raad ook ‘onaanvaardbaar lange perioden van tussentijdse inactiviteit overschrijding van de redelijke termijn meebrengen.’⁵⁵ Dat kan dus ook de periode zijn die is verstreken tussen zitting en vonnis.

70. In een recente zaak is geoordeeld dat ‘dat een vonnistermijn van zeven, acht of twaalf maanden, in een zaak die als tamelijk ingewikkeld wordt gekwalificeerd, in beginsel een overschrijding oplevert van de redelijke termijn.’ Dit betrof een gewone bodemprocedure, die dusdanig ingewikkeld was dat er drie tussenvonnissen voor nodig waren.⁵⁶ Het ligt voor de hand dat die termijn (navenant) korter dient te zijn in geval van een versnelde bodemprocedure.

71. Het enkele feit dat het bij de VRO-procedure om octrooigeschillen gaat maakt dat niet noodzakelijkerwijs anders. In internationaal verband volgt uit het recente procesreglement van het *Unified Patent Court* dat ernaar wordt gestreefd om bodemgeschillen in octrooizaken binnen 6 weken na zitting af te doen. Het zou aanbeveling verdienen dat een dergelijke indicatieve streefdatum ook in het VRO-reglement wordt opgenomen en dat daaraan ook zo veel mogelijk de hand wordt gehouden.

72. Toegegeven kan worden dat in UPC-zaken voorzien wordt in een ‘*interim procedure*’ van 3 maanden, waarbij een ‘*judge-rapporteur*’

geacht wordt alle noodzakelijke voorbereidingen te treffen voorafgaand aan de mondelinge behandeling (art. 101 RoP). Daarbij is het ook mogelijk tussentijds een (regie)zitting (een ‘*interim conference*’) te gelasten om bijv. specifieke punten op te helderen of nadere informatie te verkrijgen (art. 103-106 RoP). Hoewel het juist is dat daarin niet wordt voorzien in het VRO-reglement, neemt dat niet weg dat in algemeen verband de proactieve rol van de rechter in Nederland met de recent aangenomen Wet Vereenvoudiging en Modernisering Bewijsrecht eveneens versterkt wordt.⁵⁷ Die wet treedt per 1 januari 2025 in werking.⁵⁸ Dat is niet voor niets, maar strekt mede ten doel om pro-actiever met een zaak om te gaan, om sneller de onderste steen boven te krijgen, en dus sneller vonnis te kunnen wijzen.

73. Indien de hiervoor genoemde streeftermijn van 6 weken na zitting niet gehaald zou worden, betekent dat nog niet dat direct sprake is van een onredelijke termijnoverschrijding. Dat is naar mijn mening wel het geval wanneer bij drievoudige overschrijving van die streeftermijn niet binnen 18 weken na zitting in een VRO-zaak vonnis gewezen wordt.⁵⁹ Daarmee zou de rechtbank zich voor de taak gesteld zien om uiterlijk binnen ± 4 maanden in een VRO-zaak vonnis te wijzen. In uitzonderlijk complexe gevallen ligt wellicht een langere uitloop in de rede.

74. Wat daarbij moet helpen is dat het nieuwe VRO-reglement diverse maatregelen bevat die de rechtbank in staat moet stellen om die – ambitieuze – doelstelling van versnelde afdoening te halen. Dat geldt dan bijv. voor de separate inleiding op de techniek, de maximumomvang van processtukken, de maximering van het aantal hulpverzoeken en een uitgekiend tijdpad voor het indienen van stukken. Het *front-loaded* karakter van de procedure helpt voorts ook die verhoopt snelle afdoening van VRO-zaken te realiseren.

75. Naast het procesreglement zijn natuurlijk de werkprocessen zelf net zo belangrijk om doorlooptijden omlaag te krijgen. Dat is vanzelfsprekend een interne aangelegenheid van de rechterlijke organisatie zelf. Het is positief om te zien dat dit ook nadrukkelijk de aandacht heeft. Het in 2019 verschenen rapport ‘Doorlooptijden in beweging’ is daar een goed voorbeeld van en bevat een schat aan informatie: van zaakstromen tot meetmomenten en van standaarden tot tekentafel-sessies.⁶⁰ De werkbelasting van bijzondere kamers, zoals bijv. de octrooikamer van de rechtbank Den Haag, zijn niet meegenomen in die analyse. Dat is wellicht begrijpelijk. Het neemt niet weg dat juist bij octrooigeschillen het optimaliseren van die *case-management practices* erg in de belangstelling staan. Niet voor niets stond dat bij

⁵⁵ HR 28 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:736, r.o. 3.16.4.

⁵⁶ Rb. Den Haag, sectie kanton, 31 oktober 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:16015, r.o. 4.5. De totale procedure nam ruim 5 jaar in beslag.

⁵⁷ Conform het nieuwe art. 22 Rv kan de rechter, en dus ook: de VRO-rechter, “in alle gevallen en in elke stand van de procedure partijen of een van hen bevelen bepaalde stellingen toe te lichten of bepaalde, op de zaak betrekking hebbende gegevens over te leggen.”

⁵⁸ Wet van 6 maart 2024 tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enige andere wetten in verband met de vereenvoudiging en modernisering van het bewijsrecht (Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht), *Stb.* 2024, 62.

⁵⁹ Uit HR 28 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:736 volgt dat bij overschrijding van de redelijke termijn in een civiele procedure een daarop gerichte vordering tot schadevergoeding kan worden ingesteld in een afzonderlijke procedure uit onrechtmatige daad tegen de Staat (r.o. 3.15). Hoewel in veel geschillen doorgaan alleen immateriële schade wordt gevorderd, laat de rechtsgrondslag van onrechtmatige (overheids)daad mijns inziens onverlet dat een benadeelde partij ook, in volle omvang, vergoeding van materiële schade kan vorderen. Bij een octrooihouder (die uiteindelijk een verlaat eindvonnis krijgt waarbij inbreuk vaststaat) laat zich die materiële schade dan bijv. becijferen aan de hand van gemiste royalty's,

als genoemd in art. 13-1(b) Hrl. Ook een vordering tot immateriële schadevergoeding kan in een octrooizaak flink in de papieren lopen, en kan bijv. bestaan uit gemis aan exclusiviteit van de betrokken uitvinding. Waar de HR in de context van bovengenoemd arrest (een onteigeningszaak) aansluit bij de (te) bescheiden bestuursrechtelijke praktijk om € 500 toe te kennen per half jaar overschrijding van de redelijke termijn (r.o. 3.16.3), is het evident dat dit in geen enkele verhouding staat tot de aanzienlijke grotere financiële belangen in een octrooizaak. Dat zal dan ook geen prikkel vormen voor de Staat om (tijd, geld en mensen vrij te maken om) voor spoedige afdoening van octrooizaken zorg te dragen.

⁶⁰ Zie bijv. J. Mendlik e.a., Eindrapport project doorlooptijden rechtbank, ‘Doorlooptijden in beweging’, oktober 2019. Voor dagvaardingsprocedures in eerste aanleg voor handelszaken (met verweer) wordt uitgegaan om binnen 6 weken na zitting vonnis te wijzen (p. 119). Dat is in lijn met de norm in art. 5.5c LPr. Graag benoem ik nog dat de Rb. Den Haag op 10 november 2022 in samenwerking met AIPPI de bijeenkomst ‘Ontwikkelingen in de IE-rechtspraak’ heeft georganiseerd, waarbij het de IE-balie heeft bijgepraat over relevante ontwikkelingen, waaronder de doorlooptijden. Het feit dat de president en voorzitter van de rechtbank Den Haag daarbij mede aanwezig was, illustreert de betrokkenheid van de rechtbank en dat wordt zeer gewaardeerd.

het EPLAW-congres van 1 december 2023 op de agenda. Dat heeft natuurlijk alles te maken met het feit dat voor UPC-zaken die werkprocessen van de grond af aan moeten worden opgebouwd. De nevenvraag is daarbij ook wat andere octrooilanden daarvan kunnen leren. Ik laat dat punt voor nu rusten maar volsta met drie gedachten die wellicht bij kunnen dragen aan versnelde afdoening van VRO-procedures:

- a. Allereerst is het goed mogelijk dat de grootste tijdswinst zich niet ná zitting maar vóór zitting laat behalen. In een VRO-procedure moeten bijv. nadere producties reeds 8 weken en reactieve producties 4 weken voor zitting ingediend zijn. Dat is anders bij een gewone (sloeme) bodemprocedure waarbij producties nog kort voor zitting (tien dagen van tevoren) mogen worden ingediend. Het ligt voor de hand dat in die (interim)periode voorafgaand aan zitting het nodige voorwerk is gedaan en de relevante geschilpunten in kaart zijn gebracht, waarover alsdan ter zitting gedachten kunnen worden gevormd resp. daarop vervolgens in de raadkamer kan worden beslist. Denkbaar is ook dat die (interim)periode van 8 tot 4 weken voorafgaand aan zitting door de dienstdoende rechter (die geacht wordt het vonnis te schrijven) benut wordt om de relevante, deels plichtmatige, onderdelen van een vonnis al in de steigers te zetten (denk aan: inventaris stukken, omschrijving feiten, inleiding stand van de techniek, argumenten van partijen en vaste rechtspraak). Licht dat voorwerk niet heel dicht bij de werkzaamheden die een *'judge-rapporteur'* in UPC-zaken pleegt te doen? Na zitting hoeft dan alleen nog over de scharnierpunten, of andere schurende punten van geschil, in de raadkamer te worden beraadslaagd en in het vonnis te worden opgeschreven, met dito 'wgeschrijven' van gewikt, gewogen en te licht bevonden tegenargumenten.
- b. Een andere mogelijkheid om versnelde afdoening te borgen, zou zijn om meer gebruik te maken van rechter-plaatsvervangers. Dat is eerder voorgesteld door Hoyng.⁶¹ Het is verfrissend om te zien dat in andere octrooilanden (ervaren) advocaten en octrooigemachtigden soms ook als rechter-plaatsvervanger optreden. Een goed voorbeeld dat ter sprake kwam tijdens het EPLAW-congres is bijv. het *Bundespatentgericht* in Zwitserland, waar in volledige transparantie rechters en plaatsvervangers staan vermeld, inclusief kantoornaam en verwijzing naar de kantoorwebsite.⁶² Het geïnstitutionaliseerde karakter daarvan blijkt wel uit het aantal daarvan. Het gaat dan om niet minder dan 29 octrooigemachtigden als technische rechters en 12 advocaten als juridische rechters.
- c. Tot slot kan wellicht worden gedacht aan een ander zittingsrooster. Nu vinden zittingen plaats op vrijdagen. Alsdan resteert er geen aansluitende werkdag om met de zaak vers in het geheugen verder te beraadslagen over het vonnis. Je zou kunnen overwegen om die zittingen op bijv. donderdagen te laten plaatsvinden, zodat de werkdag erna ten volle benut kan worden voor verdere beraadslaging.⁶³

76. Het is vanzelfsprekend aan de rechterlijke macht zelf om die werkprocessen vorm te geven. Daarvoor is voldoende steun, geld en middelen vanuit de rechterlijke organisatie en politiek essentieel. Het hiervoor besproken voorstel om het VRO-reglement via een AMVB te laten vaststellen, kan mogelijk ook als aanjager dienen dat daartoe

noodzakelijk (extra) budget wordt vrijgemaakt, al dan niet uit landelijke financiële middelen.

Afronding

77. Ik rond af. Octrooirecht is het recht dat gaat over de bescherming van techniek die de wereld slimmer en innovatiever maakt. Vooruitgang dus. Van raket naar de maan tot eeuwig leven. En ook van octrooien die voorzien in alledaagse geneugten: van beschuit met inkeping tot online kopen zonder klikken. Die vooruitgang wordt afgemeten aan wat een uitvinding toevoegt aan de stand van de techniek.⁶⁴ Dat maakt octrooigeschillen dikwijls complex, niet alleen qua techniek maar ook qua juridische argumentatie daarvan. Dat vraagt veel van procespartijen en ook van rechters, die uiteindelijk over die geschillen een oordeel dienen te geven. Die geschillenbeslechting in octrooizaken gebeurt sinds jaar en dag in Nederland bij de rechtbank Den Haag. De kwaliteit van de Nederlandse octrooirechtspraak is daarbij tot in het verre buitenland bekend en wordt dikwijls met instemming aangehaald. Daar kan Nederland alleen maar dankbaar voor zijn en helpt de positie van Nederland als octrooiland versterken.

78. Positief is ook dat het VRO-reglement recent tegen het licht is gehouden en langs die weg geprobeerd wordt om het hoofd te bieden aan die uitdagingen waar de rechtspraak in het algemeen voor staat, waaronder de noodzaak om efficiënt en doelmatig recht te spreken en binnen een redelijke termijn vonnis te wijzen. De VRO-procedure beoogt daarbij te voorzien in versnelde afdoening van dikwijls complexe technologiegeschillen. Dat is een uitdaging en het is die uitdaging die het nieuwe VRO-reglement het hoofd probeert te bieden. Hiervoor bleek dat diverse voorschriften wezenlijk ingrijpen op de rechten van partijen en de partijautonomie, zoals de maximumomvang van processtukken, de maximering van hulpverzoeken en het uitgangspunt dat per VRO-procedure in beginsel slechts één octrooi mag worden ingeroepen. Zolang die beperkingen in functioneel verband staan met, en bijdragen aan, versnelde afdoening van octrooigeschillen is dat mijns inziens toelaatbaar. Het is aan de rechtbank om die ambitie tot versnelde afdoening waar te maken. Of dat haalbaar is, moet worden afgewacht. Het ligt dan ook voor de hand om binnen twee jaar na inwerkingtreding van dit nieuwe VRO-reglement te bezien of dit inderdaad tot versnelde afdoening heeft geleid. Het herziene VRO-reglement bevat in ieder geval alle noodzakelijke ingrediënten om dat tot een succes te maken.

61 W.A. Hoyng, 'De teloorgang van de octrooirechtspraak', 10 november 2021, B916296.

62 Zie <https://www.bundespatentgericht.ch/das-gericht/richter-richterinnen>.

63 Dat heeft alsdan ook tot gevolg dat de andere dagen waarop proceshandelingen moeten worden verricht eveneens zouden verschuiven, maar dat lijkt me geen

onoverkomelijk euvel. Bijv. indiening schriftelijke toelichting op de vrijdag ervóór, reactie gedaagde op de dinsdag etc.

64 Ik realiseer me dat die vooruitgang soms geringer is bij bijv. tweede generatie octrooien.

Bijlage

Schematische weergave van processchema procedure volgens het VRO-reglement

(X)	1 ^e roldatum (woensdag)
(X + 10 weken)	Conclusie van antwoord (in hoofdzaak, tevens in voorkomend geval eis in reconventie en eventueel opgeworpen incidenten)
(X + 18 weken)	Conclusie van antwoord in reconventie dan wel reactie op evt. door gedaagde opgeworpen nietigheidsargumenten als verweer en/of (een) hulpverzoek(en)
(X + 22 weken)	alleen in inbreukzaak: reactie op evt. op de hiervoor genoemde roldatum ingediend(e) hulpverzoek(en)
(X + 26 weken)	AHONP
(X + 32 weken)	AHORP en overlegging extra procesdossiers
(X + 36 weken + 2 dagen)	Mondelinge behandeling (vrijdag)

Amsterdam, april 2024